

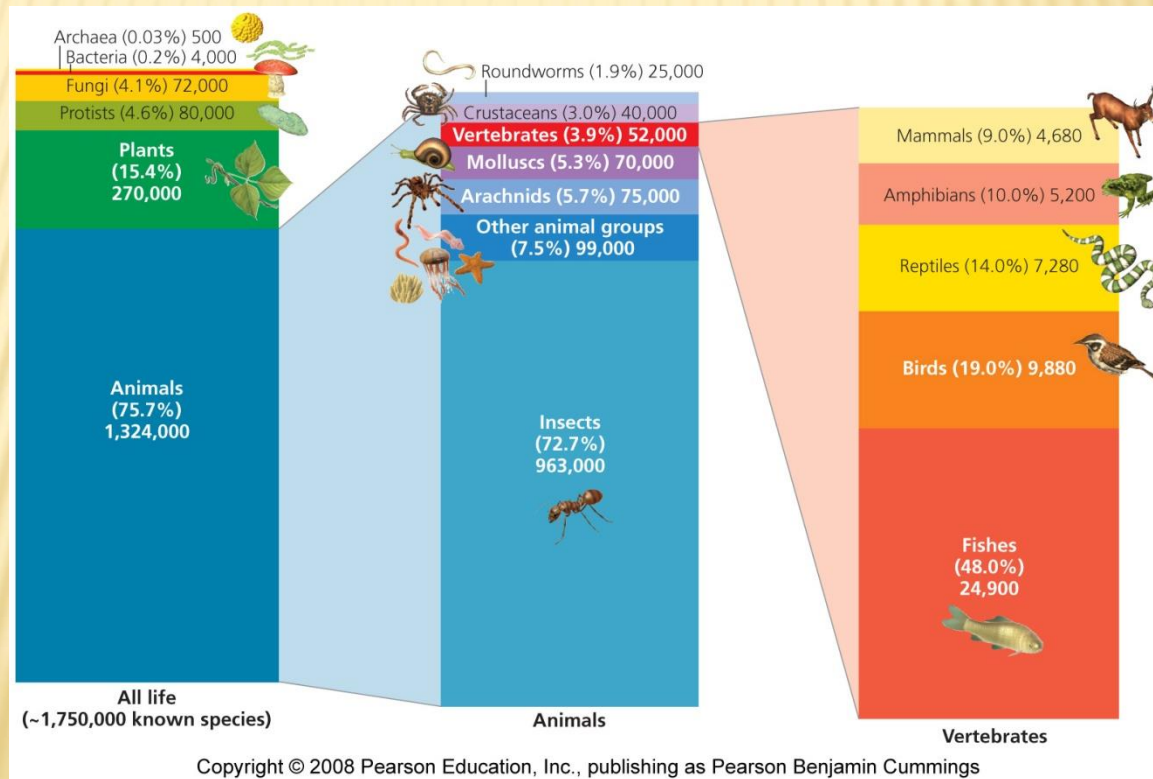

BIODIVERZITA A MRTVÉ DŘEVO MANAGEMENT NÍŽINNÝCH LESŮ

RADEK BAČE ET AL.

BIODIVERSITY

- How much biodiversity
 - ✓ 1.7—2.0 million species
 - ✓ Estimates to 100 million

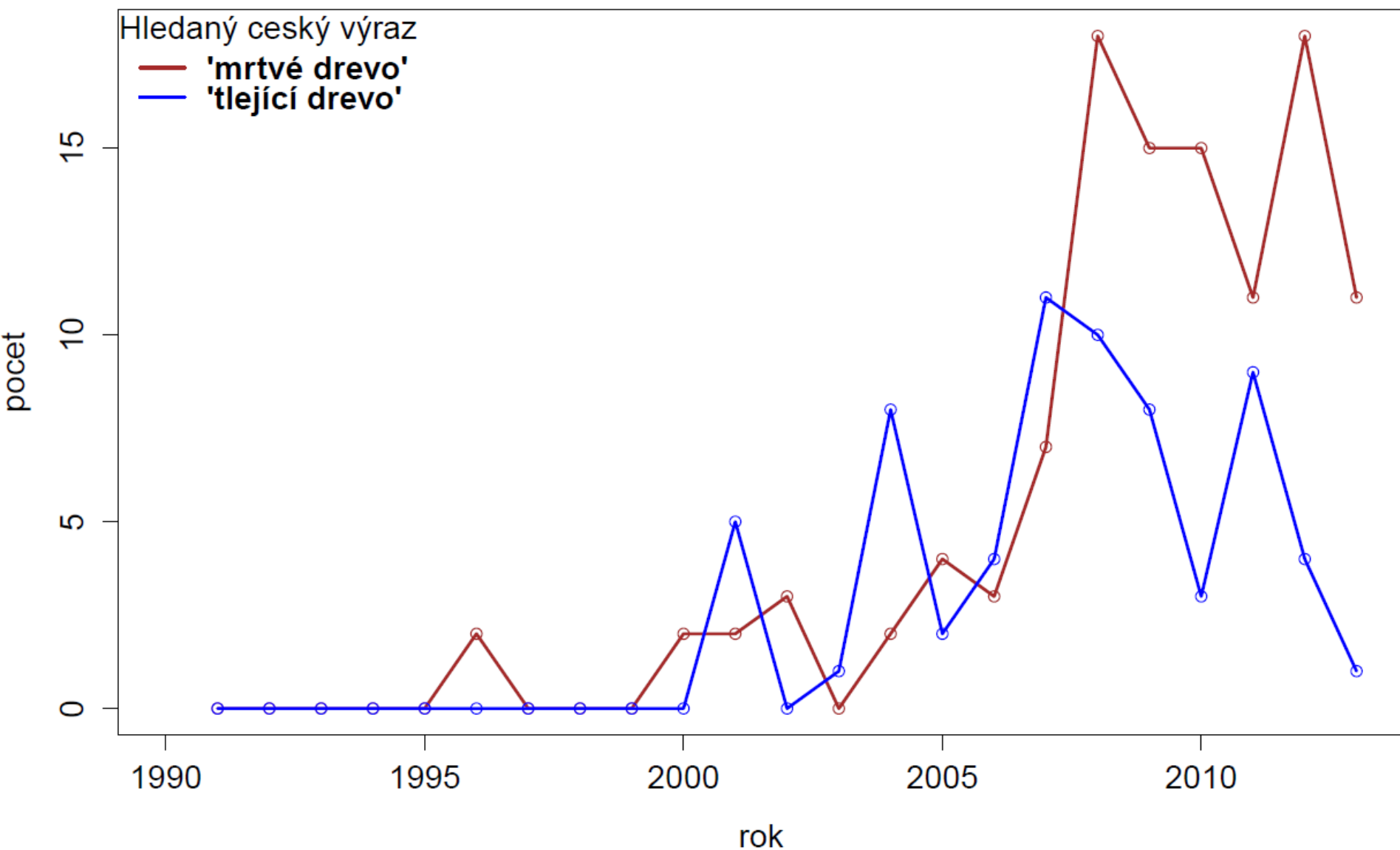
SAPROXYLICKÉ TAXONY

Tabulka 2. Počty saproxylických druhů podle taxonů. Data převzata ze studie Stokland et al. 2004. Jedná se o počet saproxylických druhů ve Skandinávii.

*počet je pouze odhadován

Výskyt hledaného slova v databázi Scholar Google

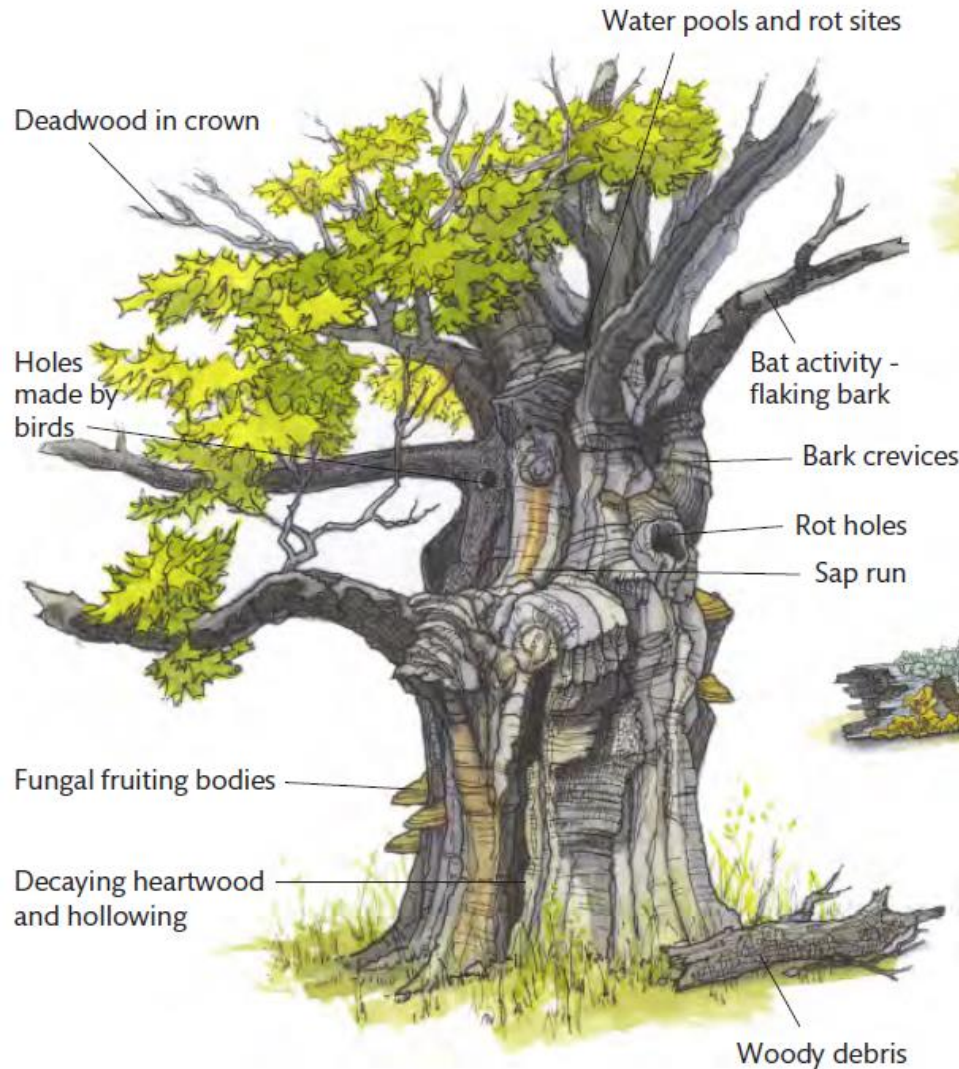
2. CO JE MRTVÉ DŘEVO?

- ✗ Pojmem mrtvé dřevo rozumíme zbytky dřeva po živých stromech v ekosystému lesa. Mrtvé dřevo v sobě zahrnuje nefunkční odumřelé části dřeva živých stromů, stojící mrtvé stromy (souše), pahýly a pařezy, celé ležící kmeny, ležící silné větve a kusy fragmentovaného dřeva

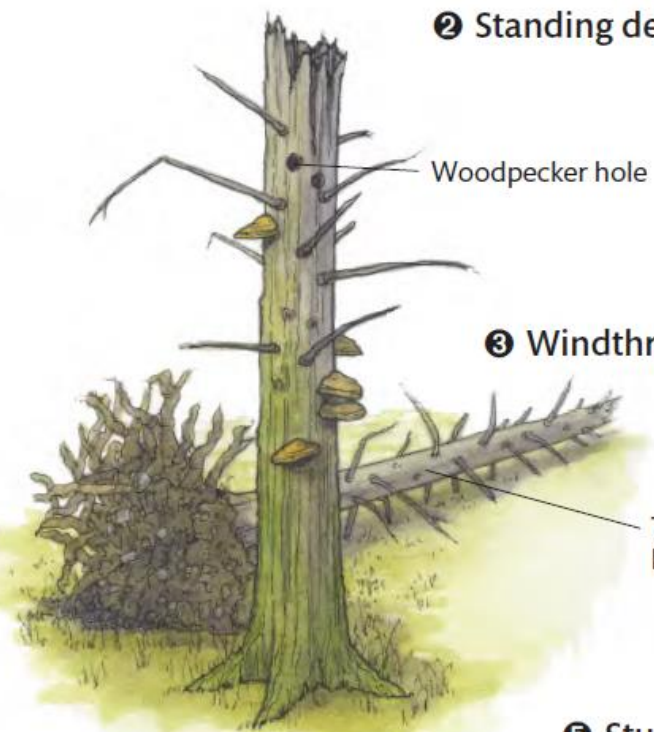

- ① Veteran tree
- ② Standing dead tree (snag)
- ③ Windthrown tree
- ④ Fallen deadwood
- ⑤ Stump

① Veteran tree

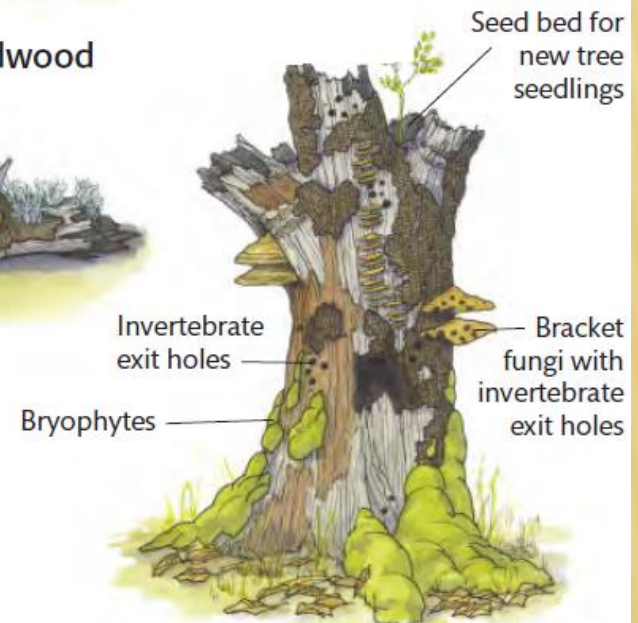
② Standing dead tree (snag)

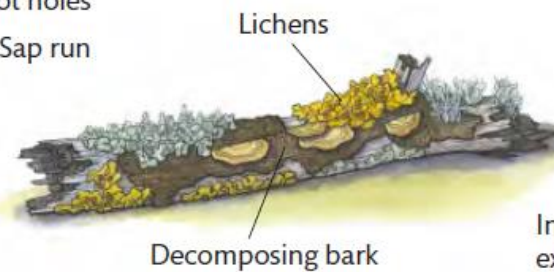
③ Windthrown tree

⑤ Stump

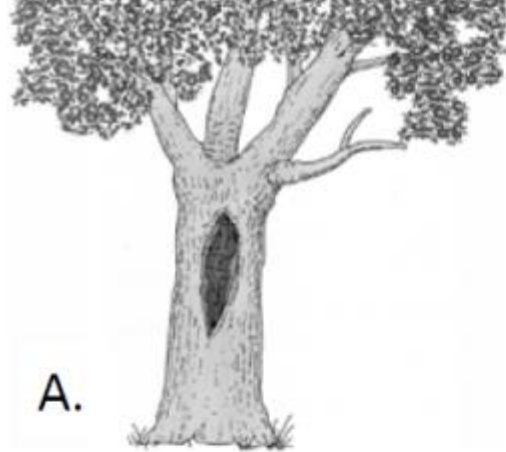

④ Fallen deadwood

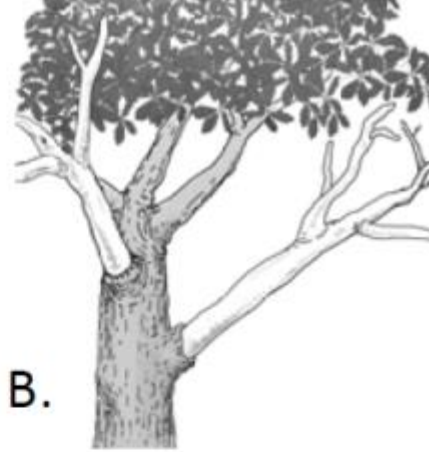

Dendro-microhabitats

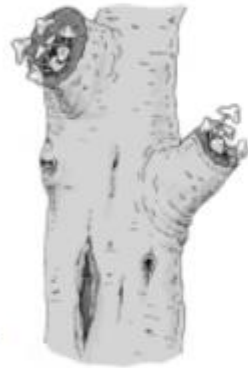

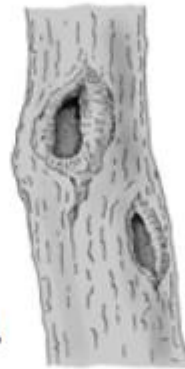
A.

B.

C.

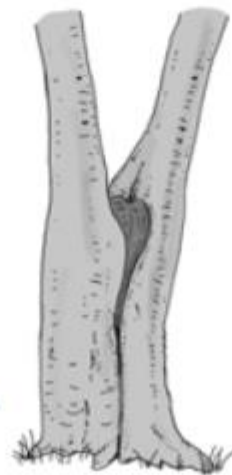
D.

E.

F.

G.

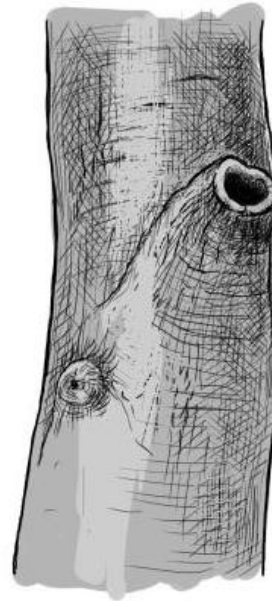

H.

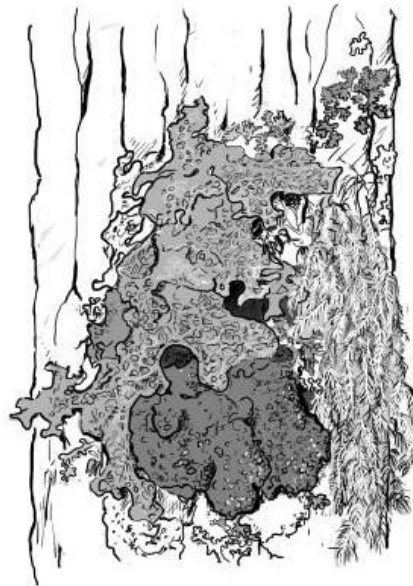
Splintered trunk

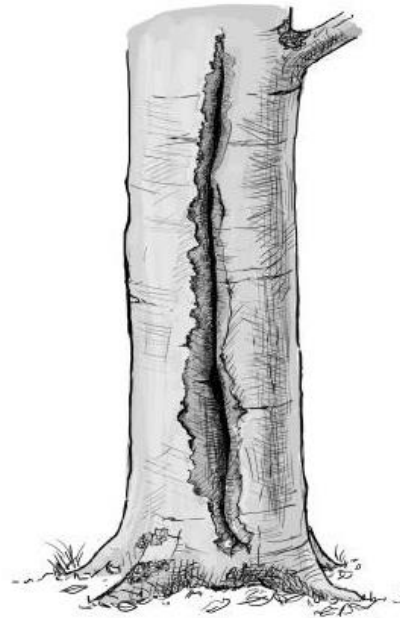
Branch cavities

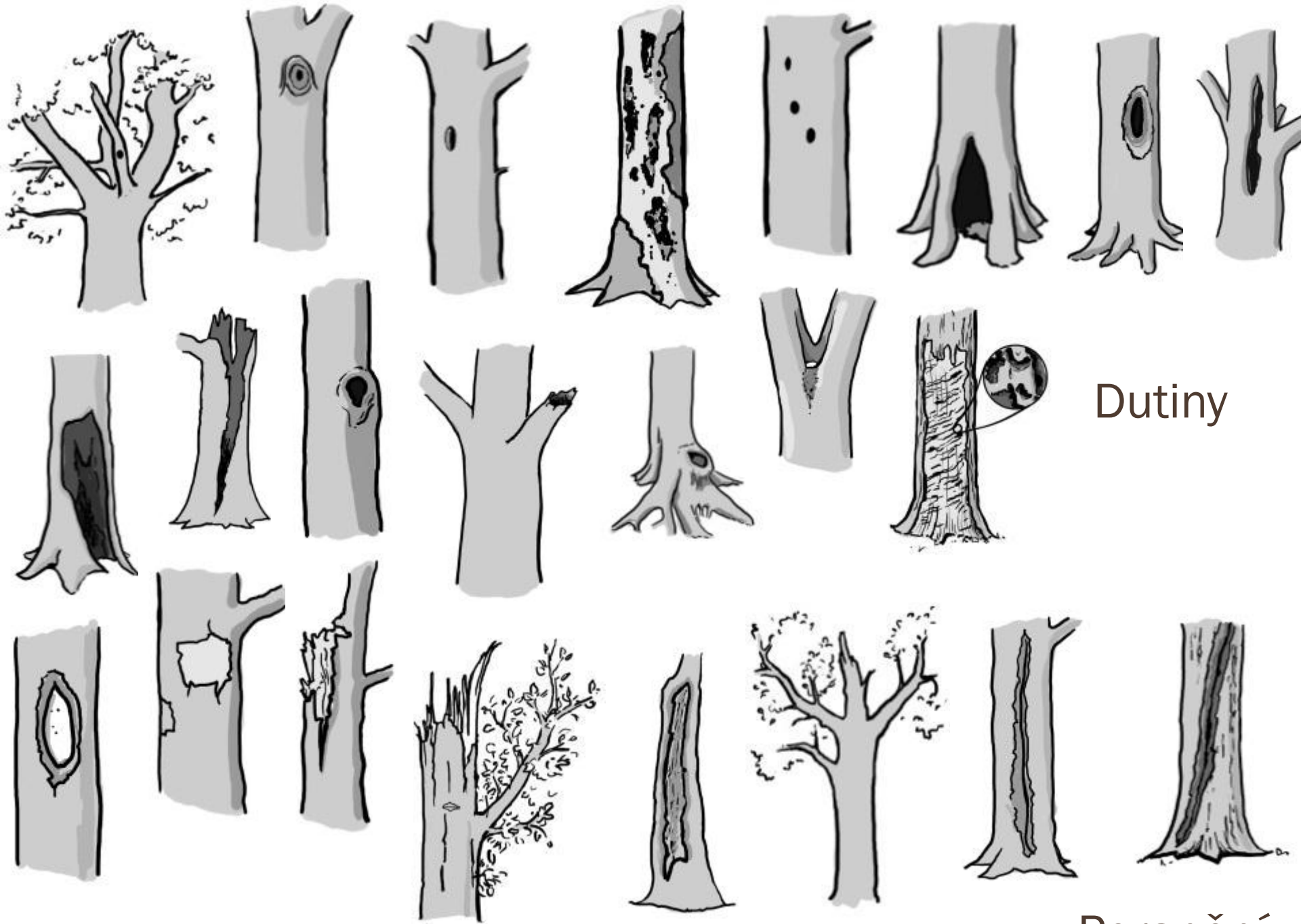

Epixylic lichens

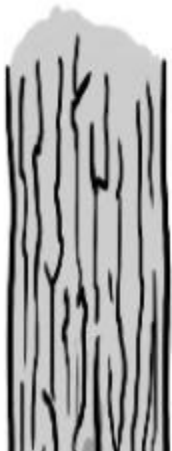
Cracks and scars

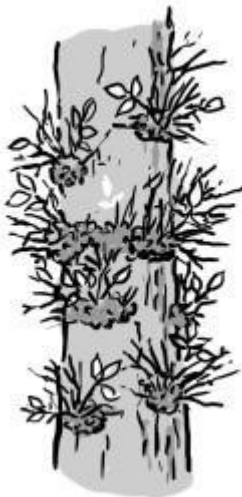

Dutiny

Poranění

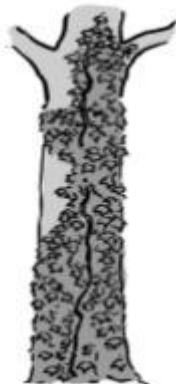
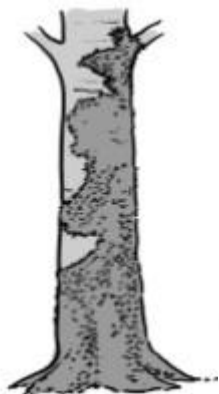
Kůra

Růstové
deformace

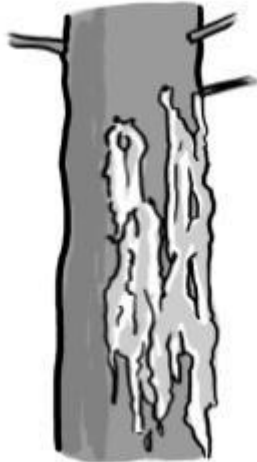

Houby

Mechy
Lišejníky
Liány
Jmelí

Ostatní

DEKOMPOZICE

✗ PROCES FYZIKÁLNÍ
Fragmentace..

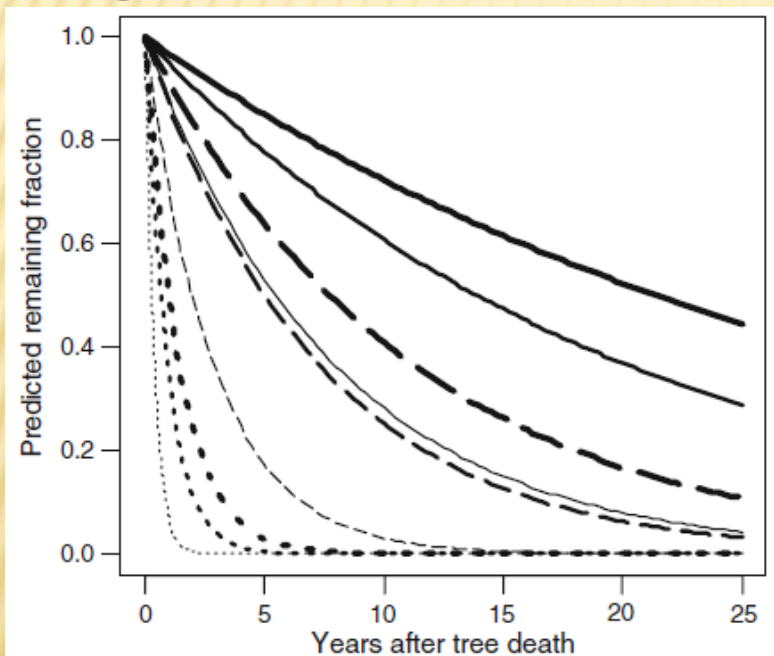
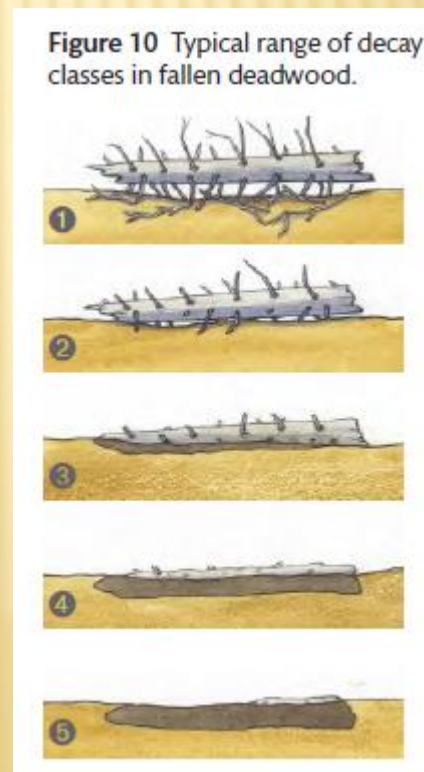

Fig. 3 Comparison of the decay rates for three contrasting species: *Cecropia obtusa* (dotted 0.23 g cm^{-3}), *Carapa procera* (dashed 0.71 g cm^{-3}), *Bocoa prouacensis* (plain 1.24 g cm^{-3}) at three circumference values (50 cm: thin curves; 150 cm: medium curves; 250 cm: bold curves) using the general decay model

✗ PROCES BIOLOGICKÝ
Dřevokazné houby..

DEKOMPOZICE

ovlivňována

teplotou, vlhkostí, poměrem O_2 a CO_2 v prostředí,
dále kvalitativními vlastnostmi (tloušťka,
druh dřeviny) a charakterem dekompozičních
organismů

OBJEM MRTVÉHO DŘEVA V LESE

- ✗ ~ produktivitě
stanoviště, režimu
přírodních disturbancí,
vývojovém stadiu lesa a
lidské intervenci
- ✗ Přirozený temperátní
les střední Evropy:
40 až 700 m^3ha^{-1}

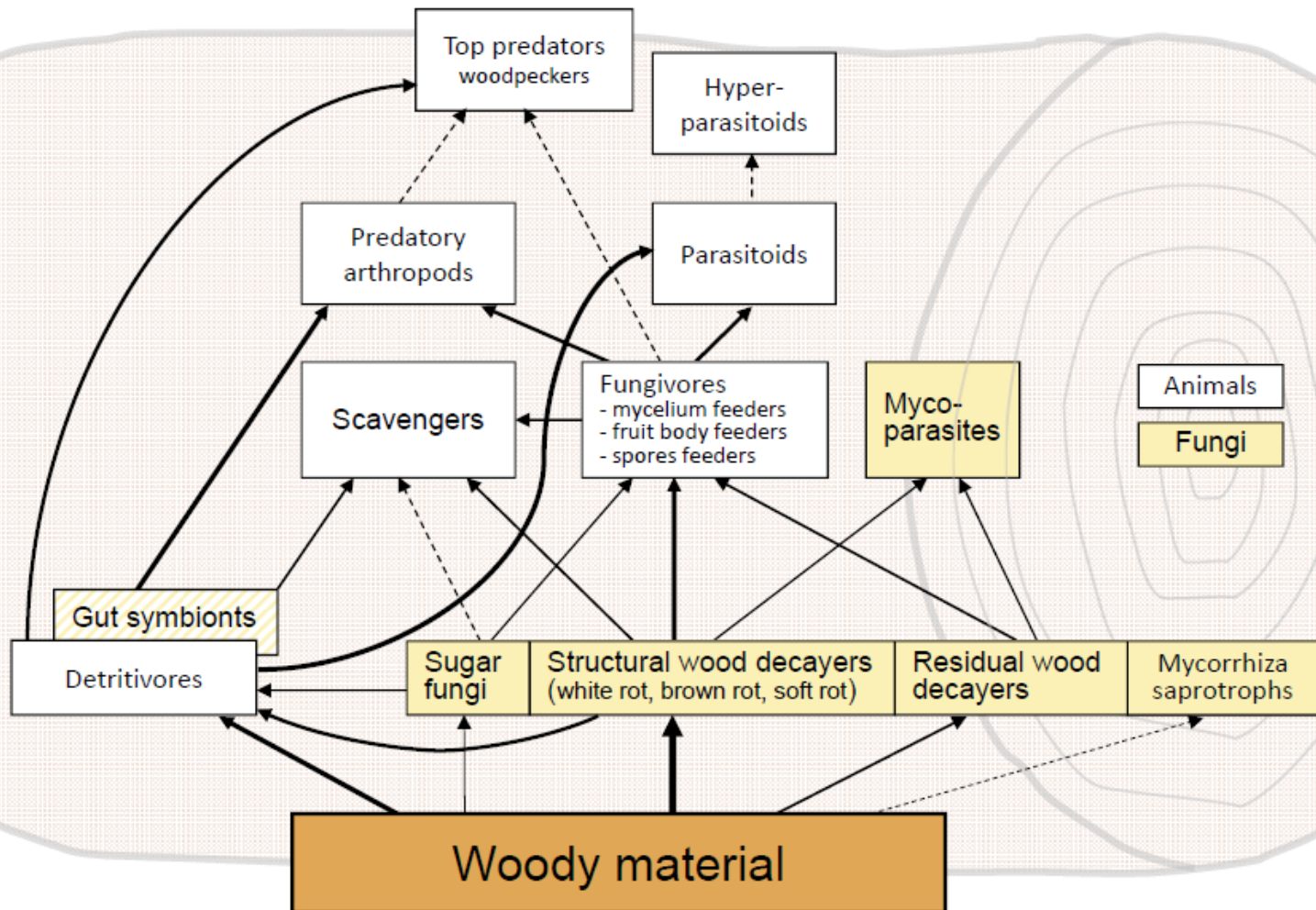
3. EKOLOGICKÉ FUNKCE MRTVÉHO DŘEVA

- ✗ substrát pro semenáčky dřevin
- ✗ dlouhodobé přírodní hnojivo
- ✗ ochrana proti erozi
- ✗ biotop pro různé druhy organismů

FUNKČNÍ DIVERZITA

- SAPROXYLICKÝ POTRAVNÍ ŘETĚZEC

Ips typographus

Photo: M. Zubrick

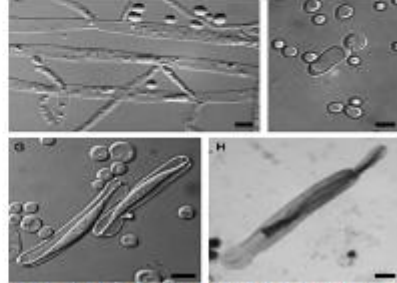
Thanasimus formicarius

Photo: W. Müller

Bess beetle (Passalidae)

Photo: P. Lehnhart

Yeasts from passalid gut

Source: Nguyen et al. 2006

Fomes fomentarius

Photo: P. Widmann

Bolitophagus reticulatus

Photo: F. Köhler

Prey - predator

Host – gut symbiont

Fungus - fungivore

Picea abies with *Amylocystis lapponica* Photo: K. Abel

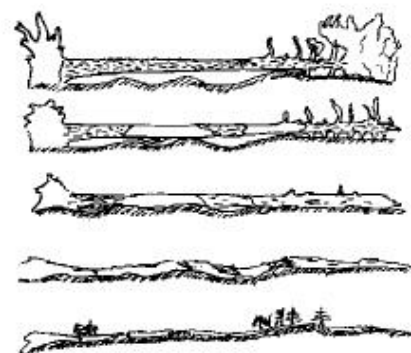
Spruce log – wood decomposer

VARIABILITA MRTVÉHO DŘEVA

Host trees

Decay classes

Dimension classes

Microhabitats

Surrounding environment

KLÍČOVÉ OPATŘENÍ V HOSPODÁŘSKÝCH POROSTECH – PONECHÁNÍ SKUPINKY STROMŮ K DOŽITÍ

- ✗ **Stručná odpověď na otázku proč?**
- ✗ Menší negativní ovlivnění produkce a kvalita budoucího porostu ve srovnání s ponecháním rozptýlených jedinců uprostřed obnovované plochy
- ✗ Menší negativní ovlivnění ve smyslu tvorby překážky pro těžebně-dopravní operace
- ✗ Seskupení pro diverzitu lepší než roztroušený výskyt
- ✗ Nevnášení umělého prvku – je zachován přirozený vývoj:
- ✗ Plně zachována všechna stadia přirozeného vývoje mrtvého dřeva
- ✗ Stojící dřevo hostí víc druhů oproti ležícímu
- ✗ Je tím podpořena mykorrhiza, nezbytná pro obnovu porostu
- ✗ Je snadněji dodržena podmínka oslunění

ROZHODNUTÍ O PONECHÁVANÝCH JEDINCÍCH

- ✖ Při rozhodnutí o ponechání skupinky soustředit své úsilí na tzv. biotopové stromy:
- ✖ Staré mohutné odumírající stromy (biotopové stromy)
- ✖ Pod tento termín širšího pojetí se zahrnují stojící živé stromy nebo i souše s prvky jakými jsou dutiny, skuliny pod kůrou, silné odumřelé větve, epifytické organismy (hlavně mechorosty a lišejníky), praskliny, korní spály a hniloby kmene.
- ✖ Jak poznat biotopový strom?
- ✖ Dutiny
- ✖ Trhliny a uvolněná kůra
- ✖ Plodnice saproxylických hub
- ✖ Další mikrostanoviště: epifytické rostliny (např. břečťan, liány, lišejníky a mechorosty), rakovinné nádory, čarověníky a klejotoky.

ROZHODNUTÍ O TLOUŠŤCE PONECHÁVANÉHO MRTVÉHO DŘEVA

- ✗ Výrazně pozitivní vliv velkých dimenzí byl potvrzen v mnoha nejrůznějších studiích od starších (Økland et al. 1996) až po nejnovější (Gossner et al. 2013b).
- ✗ Faktor tloušťky je tak významný, že např. předčí faktor pozice mrtvého dřeva (stojící/ležící) ve vysvětlování druhové diverzity (Bouget et al. 2012).
- ✗ Výzkum posledních let také potvrdil, že několik velkých kmenů nemůže být pro účely zvyšování biodiverzity nahrazeno velkým počtem kmenů malých dimenzí, protože mnoho druhů nemůže pod určitou prahovou hodnotou tloušťky mrtvého dřeva existovat (Kraus & Krumm 2013).

teorie

- s rostoucím průměrem roste tloušťka kůry, s tím rozpraskanost a členitost povrchu borky
- má menší poměr povrch/objem -> větší stabilita teploty a vlhkosti
- potřebuje delší čas k rozložení a tedy zániku vhodného substrátu

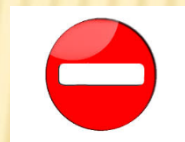
ROZHODNUTÍ O DRUHU PONECHÁVANÉ DŘEVINY

- ✗ Při rozhodování je také možné přiklonit se k ponechání dřeviny, která se v okolních porostech vyskytuje vzácněji, avšak je stanovištně původní (Økland et al. 1996).
- ✗ speciální význam rodu *Quercus*: např. 32% (to je absolutně 174) saproxylických druhů Červené knihy Švédska je známa právě z rodu *Quercus* (Jonsell et al. 1998).

✗

Habr, Smrk!

Pseudotsuga, Larix

KOLIK MRTVÉHO DŘEVA BY SE MĚLO PONECHÁVAT? MĚLI BYCHOM DIFERENCIOVAT MANAGEMENT PODLE VEGETAČNÍ STUPŇOVITOSTI?

- ✗ Korelace mezi množstvím mrtvého dřeva a druhovou rozmanitostí saproxylických organismů je sice průkazná, ale pouze střední síly. Síla této zásadní závislosti (druhová bohatost ~ množství mrtvého dřeva) se silně liší mezi dvěma základními evropskými biomy: v temperátních opadavých lesích Evropy je vztah množství mrtvého dřeva a druhové bohatosti korelovaný méně než je tomu v boreálních lesích.
- ✗ Pomocí analýz vycházejících z lesů několika evropských zemí dospěli Lachat et al. (2012) k závěru, že větší množství ponechávaného mrtvého dřeva pro udržení vysoké biodiverzity je důležité hlavně v chladnějších podmínkách, tedy v zóně horských lesů.
- ✗ V podmínkách kulturních lesů střední Evropy tedy zřejmě platí pravidlo, že s rostoucí nadmořskou výškou stoupá priorita zvýšeného ponechávání mrtvého dřeva.

ROZHODNUTÍ O PRIORITNÍCH MÍSTECH PONECHÁVÁNÍ – PROSTOR V INTERAKCI S MNOŽSTVÍM MRTVÉHO DŘEVA

✗ Větší měřítko (krajinná úroveň)

Při výběru míst pro ponechání bychom se měli soustředit na místa s vyšší ekologickou hodnotou. Tedy místa, kde se již mrtvé dřevo vyskytuje a kde je dobrý předpoklad propojení mezi habitaty se zvýšeným množstvím mrtvého dřeva. Jednoznačně zamezit snaze o rovnoměrnou distribuci napříč jednotkami prostorového rozdělení lesa.

✗ Menší měřítko (porostní úroveň)

Někteří autoři doporučují kombinaci rozptýleného a agregovaného ponechávání stromů a souší.

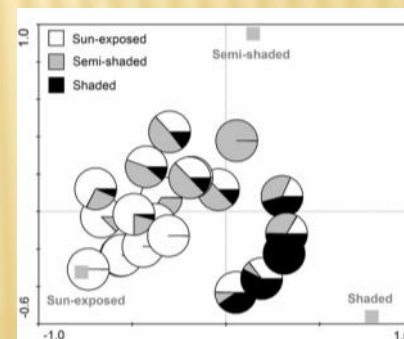
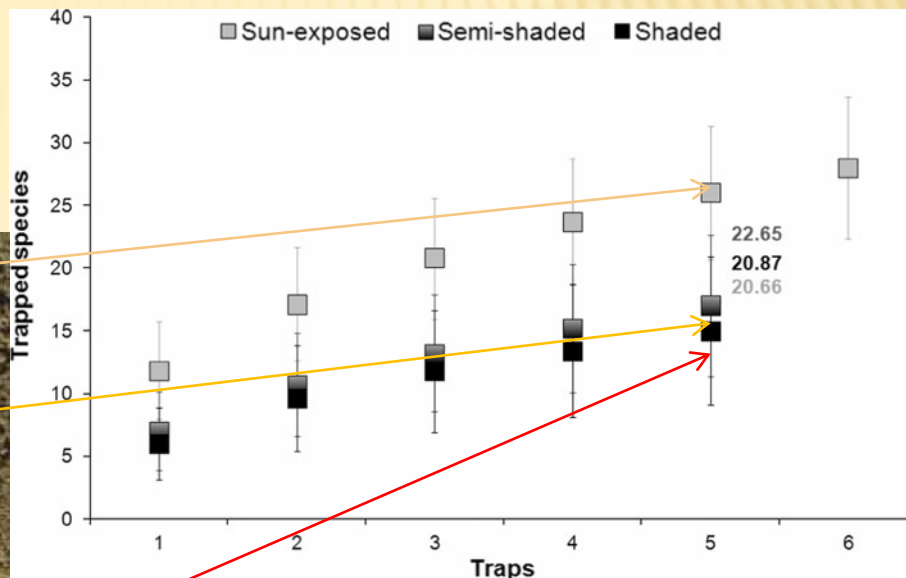
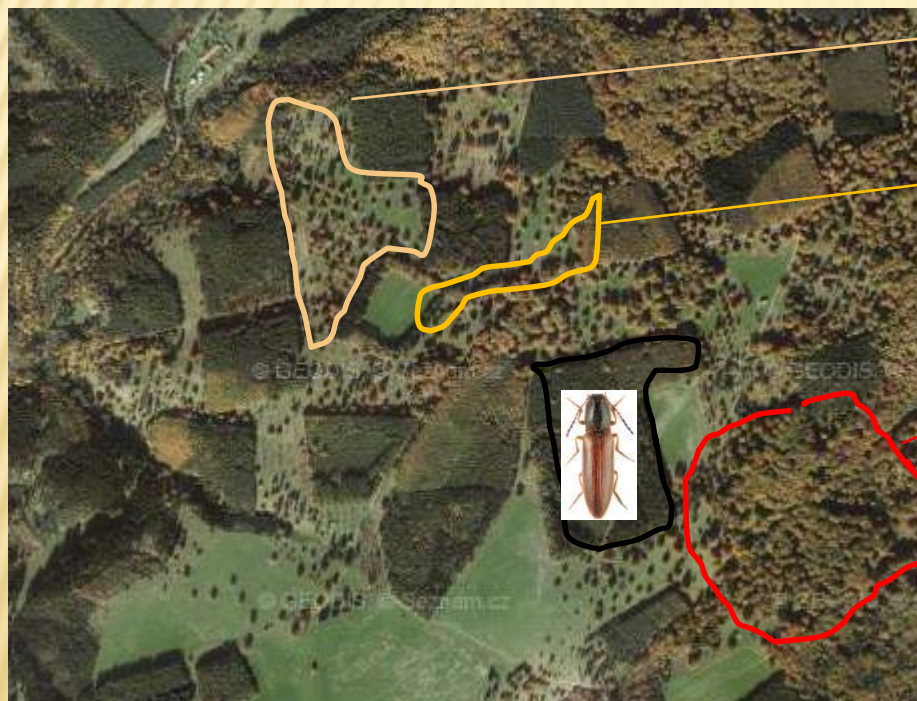
KONTINUITA A DIVERZITA HABITATŮ MRTVÉHO DŘEVA V ČASE

- ✗ Na saproxylické organismy lze pohlížet jako na organismy obsazující tající ledovcovou kru. Jakmile roztaje, potřebují obsadit jinou. Jejich habitat stále mizí a stále vzniká.
- ✗ V oblastech s nepřerušenou kontinuitou výskytu mrtvého dřeva je větší biodiverzita.
- ✗ Diverzita mrtvého dřeva je důležitější než jeho kvantita

VLIV SVĚTLA

Jakub Horák

✗ kovaříkovití

NOVI HEBREI

NOVI HRBTI

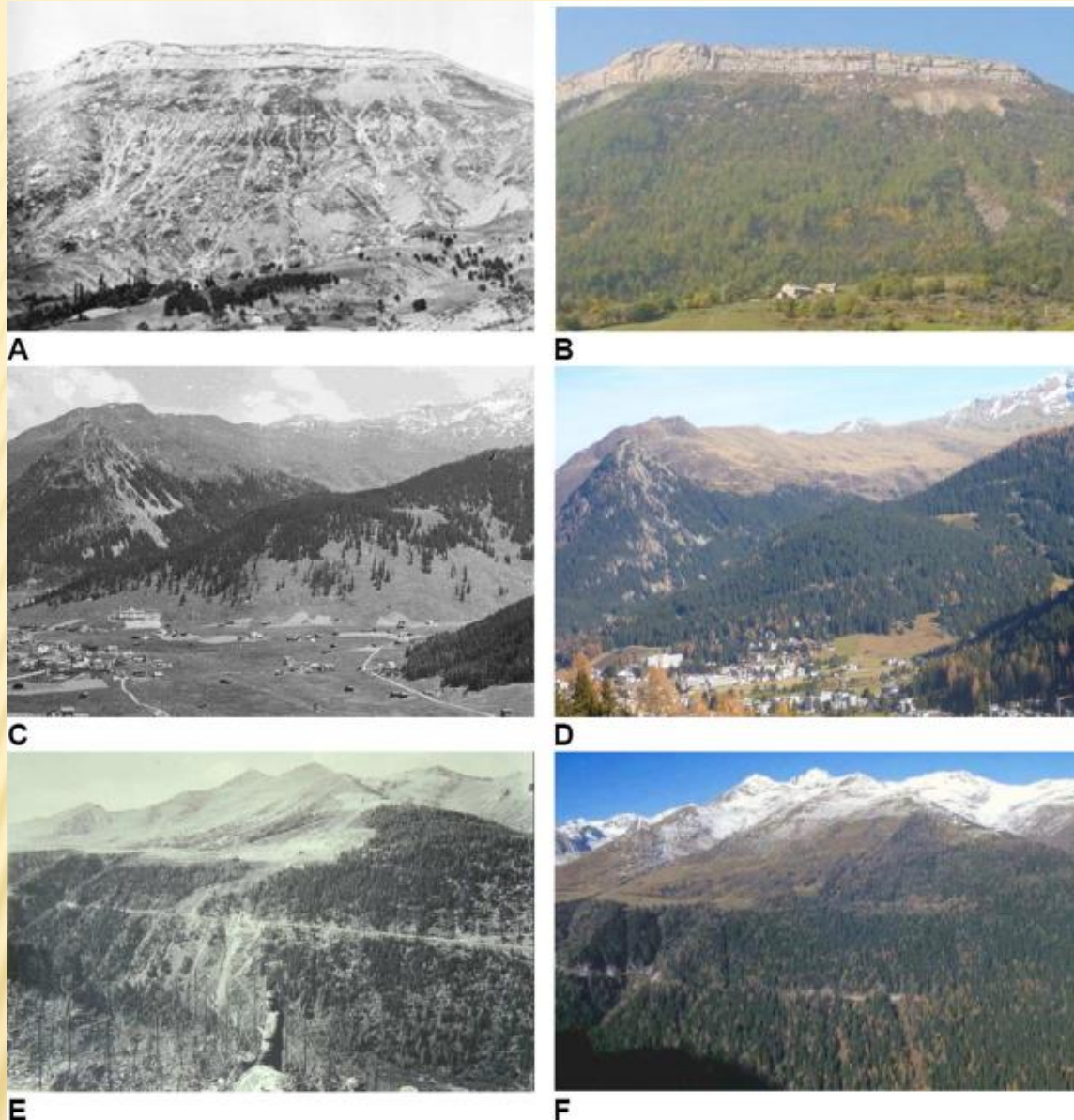

Fig. 1. Examples of photographic time series visualizing forest cover changes in the Alps since the 19th century: (A and B): Ceüse, southern French Alps, at the end of the 19th century (A) at the beginning of the 21st century after so-called RTM (mountain terr...)

P. Bebi, R. Seidl, R. Motta, M. Fuhr, D. Firm, F. Krumm, M. Conedera, C. Ginzler, T. Wohlgemuth, D. Kulakowski

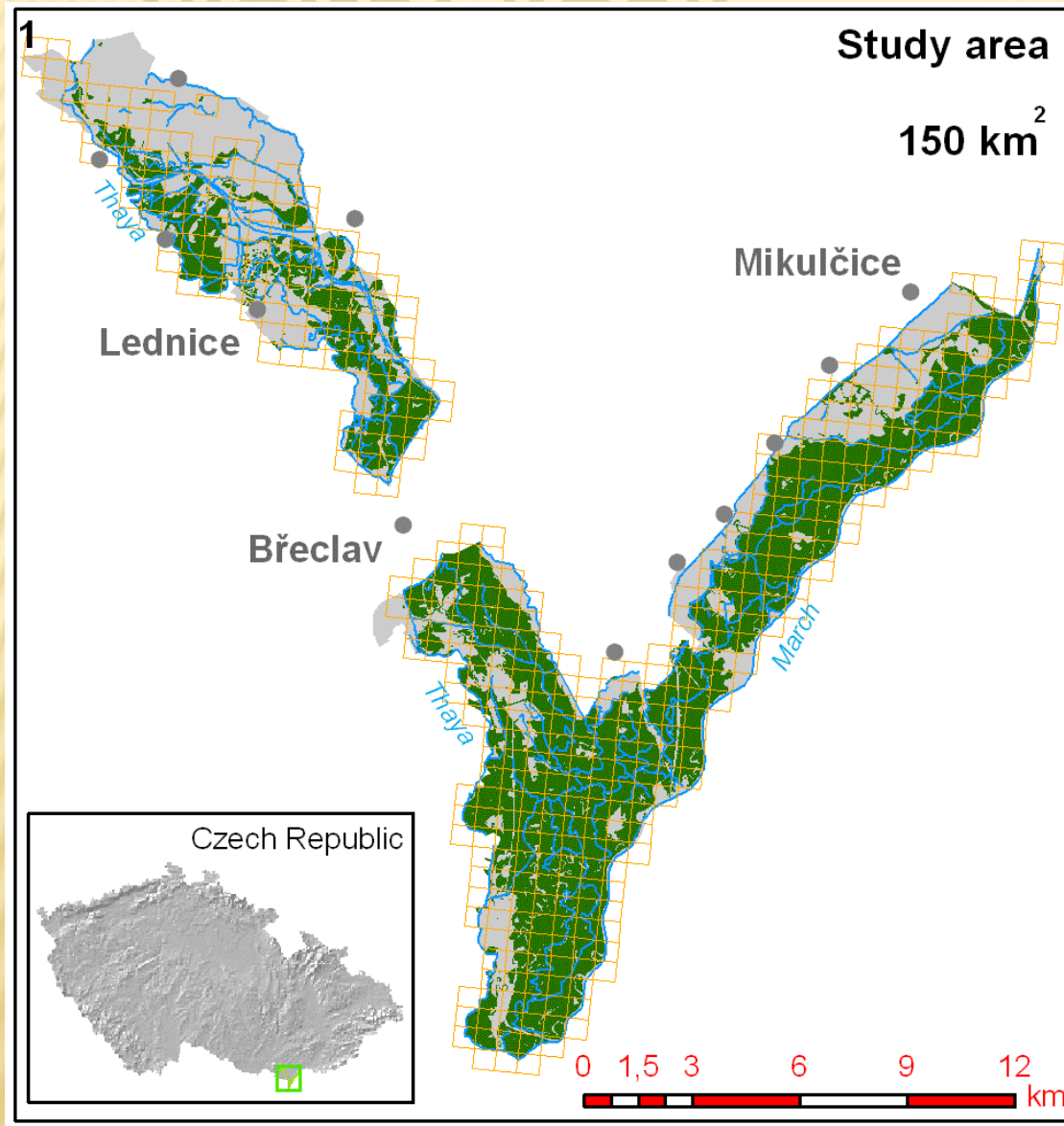
Changes of forest cover and disturbance regimes in the mountain forests of the Alps

Řídké lesy – nejbohatší suchozemské stanoviště mírného pásu

Lukáš Čížek

TARGET AREA

**Floodplains of lower
Thaya & March
rivers**

**Lower Morava
UNESCO Biosphere
Reserve**

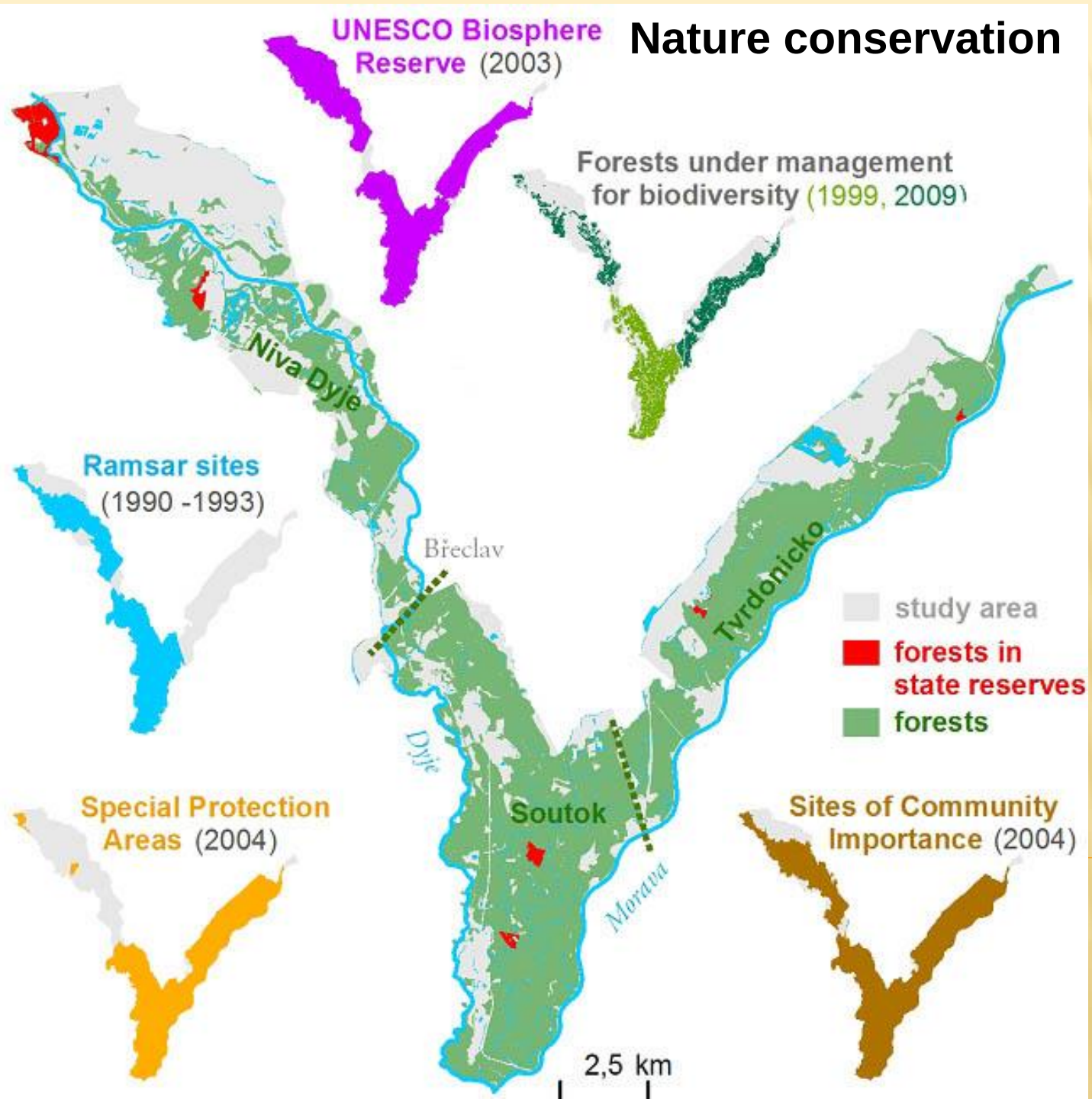
~ 14 000 ha total

~ 8 500 ha wooded

>85% state owned

Key part of the biologically richest area of the country

Nature conservation

Key inhabitants

Extremely rich in saproxylic diversity

- hosts virtually all saproxylic species possible
- e.g. all NATURA2000 listed saproxylics occurring in CZ

KEY HABITATS

Staré stromy – vysoké hustoty

KEY HABITATS

Old open-grown Elms – Last area with Elms (*Ulmus* spp.) common enough to support wide spectrum of elm-specialists in CZ

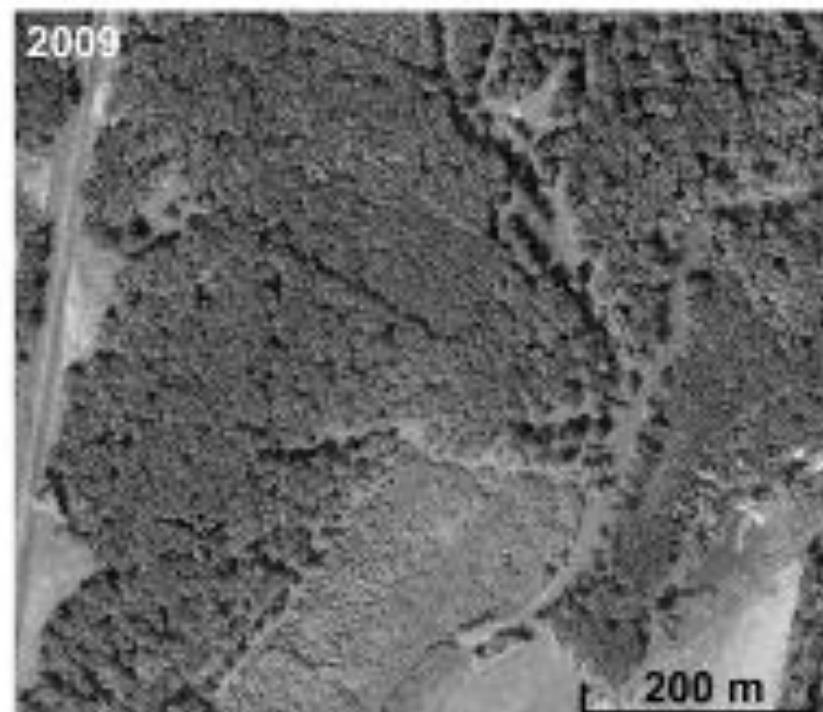
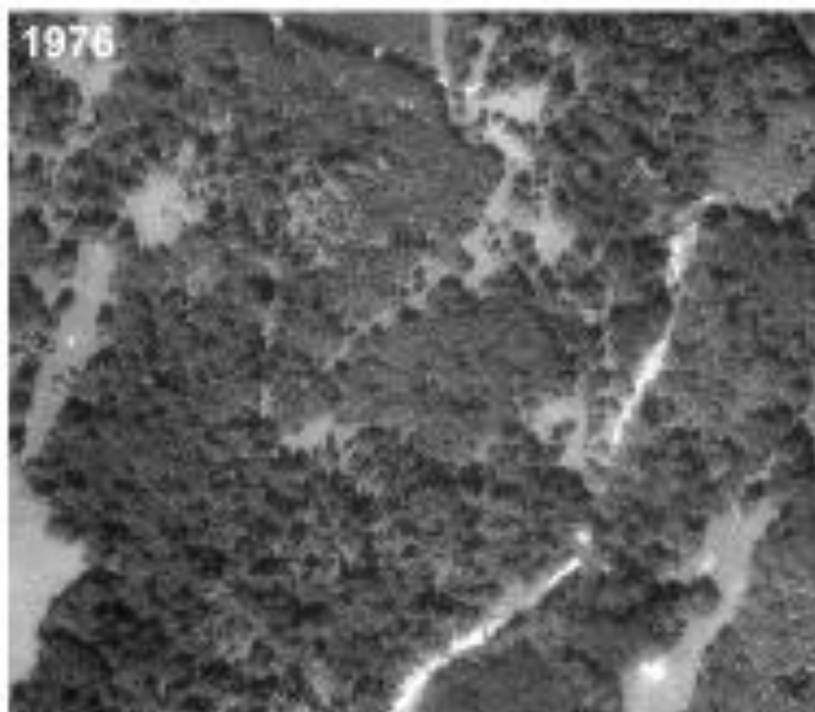
4 spp. of endangered Buprestids

Scintilatrix mirifica, *Anthaxia deaurata*, *A. hackeri*, *A. tuerki*

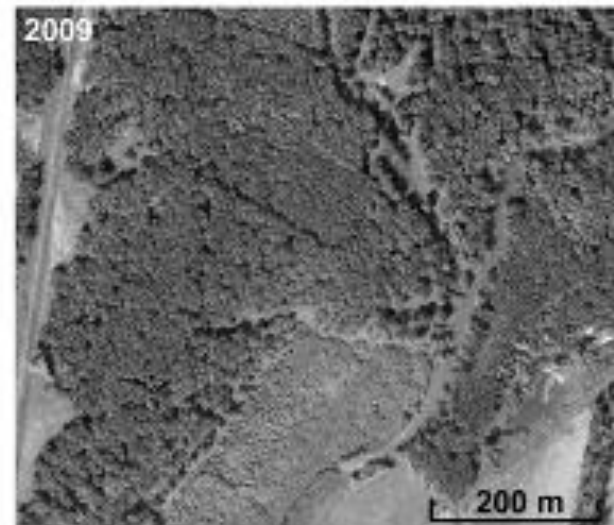
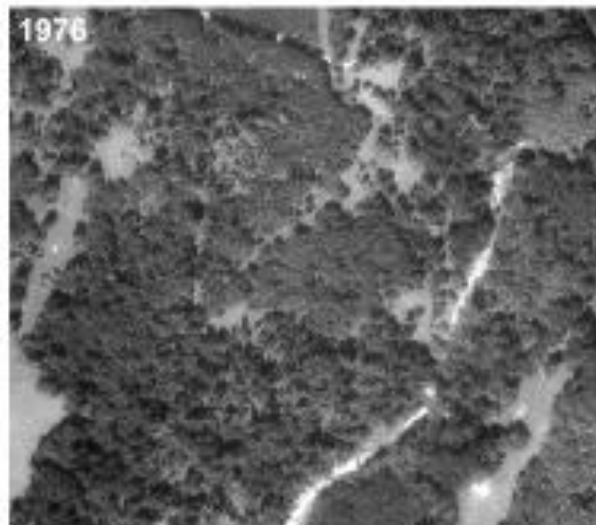
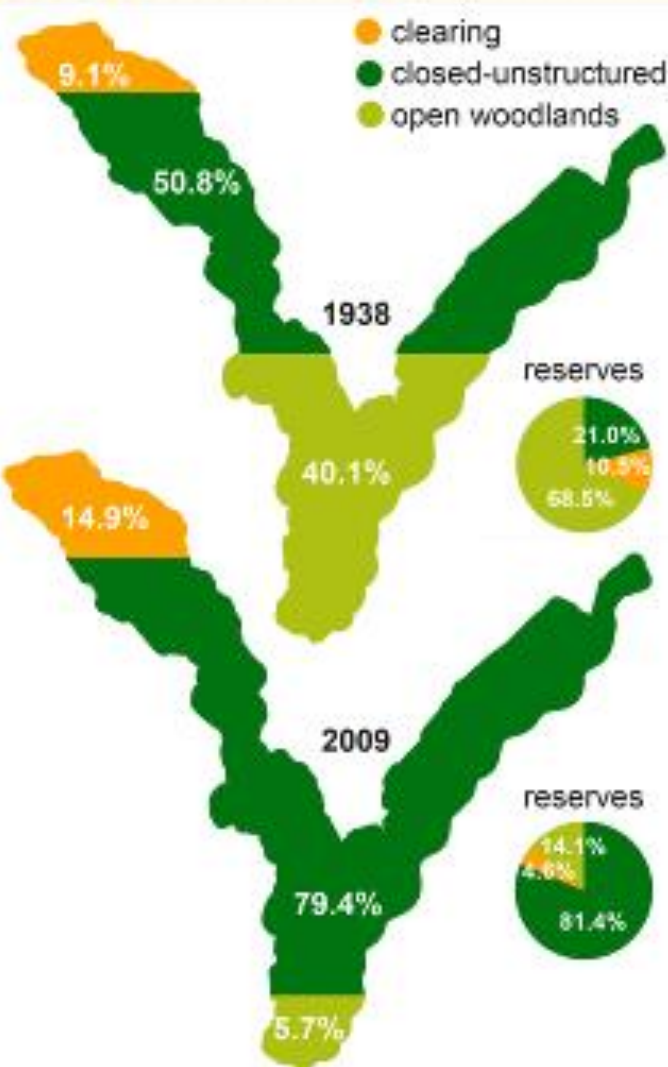
need large, insulated elms

Number of suitable trees critically low (ca 100 within the area)

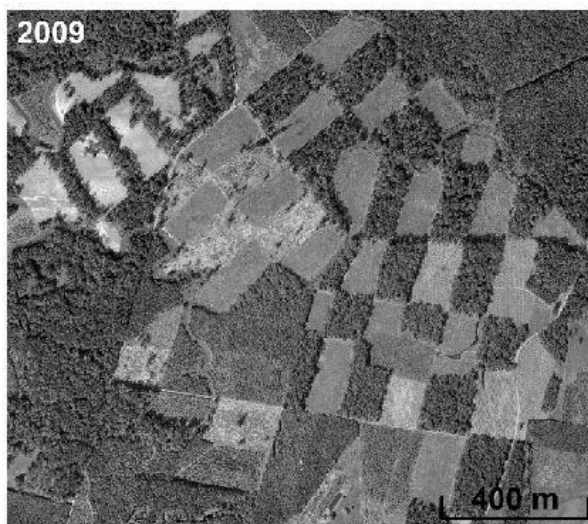
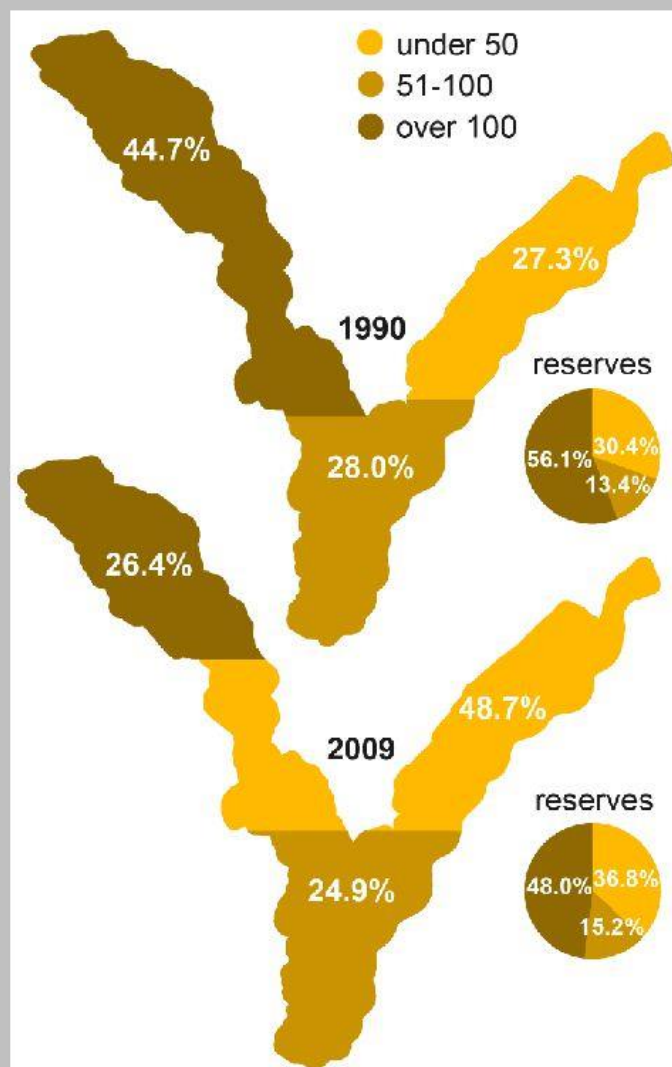

MANAGEMENT NÍŽINNÝCH LESŮ: EVL SOUTOK

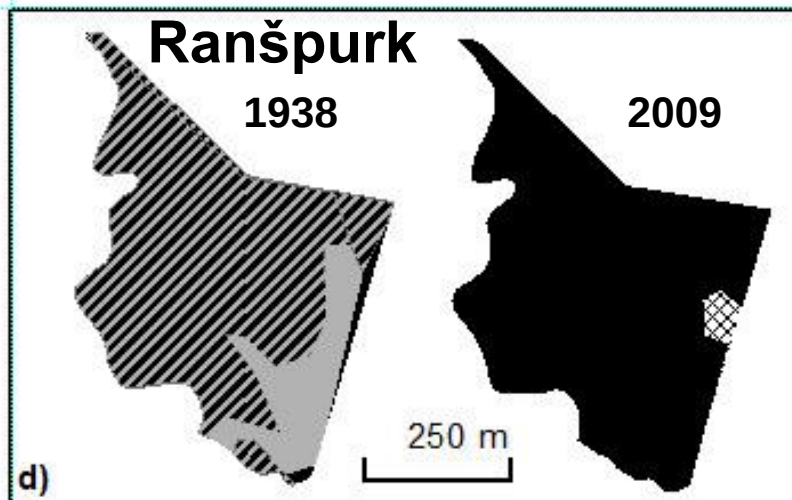
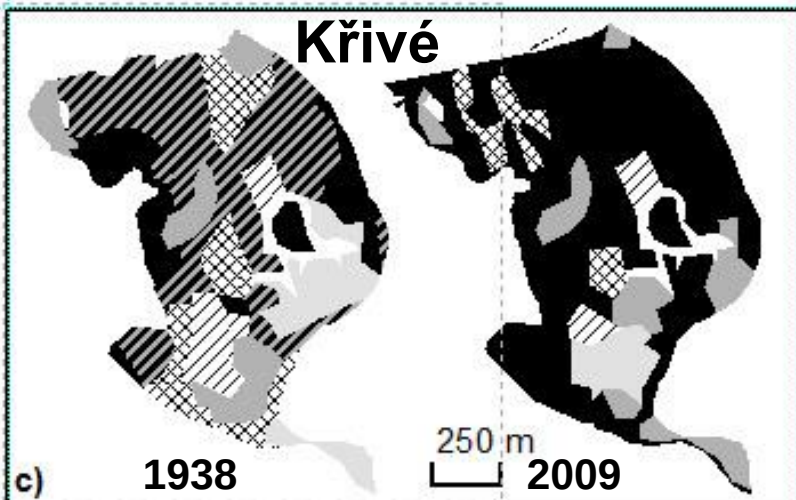
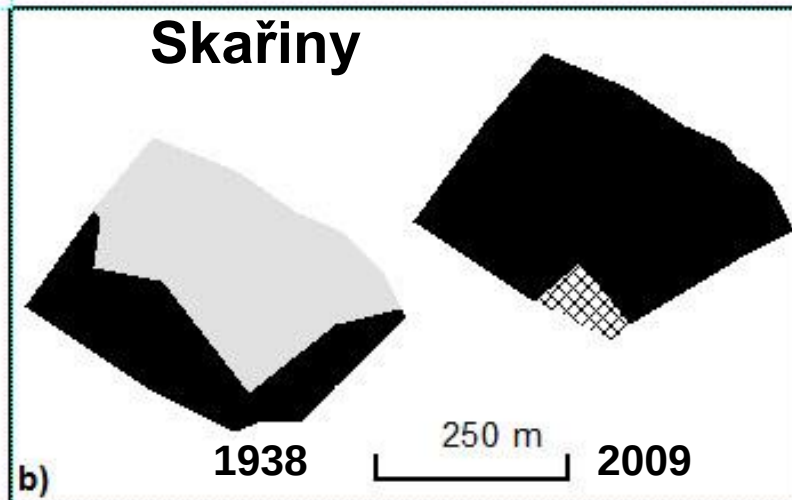
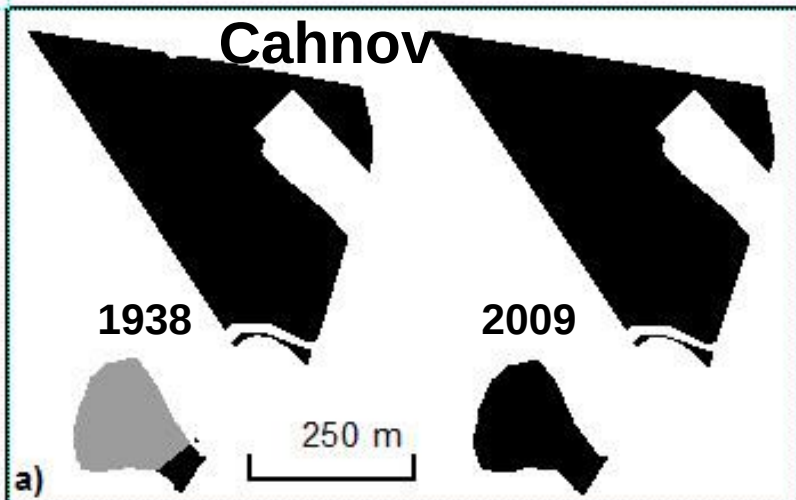

EVL SOUTOK

ÚZEMÍ REZERVACÍ 1938 – 2009

CELKEM 173 HA LESA (Z 8 500)

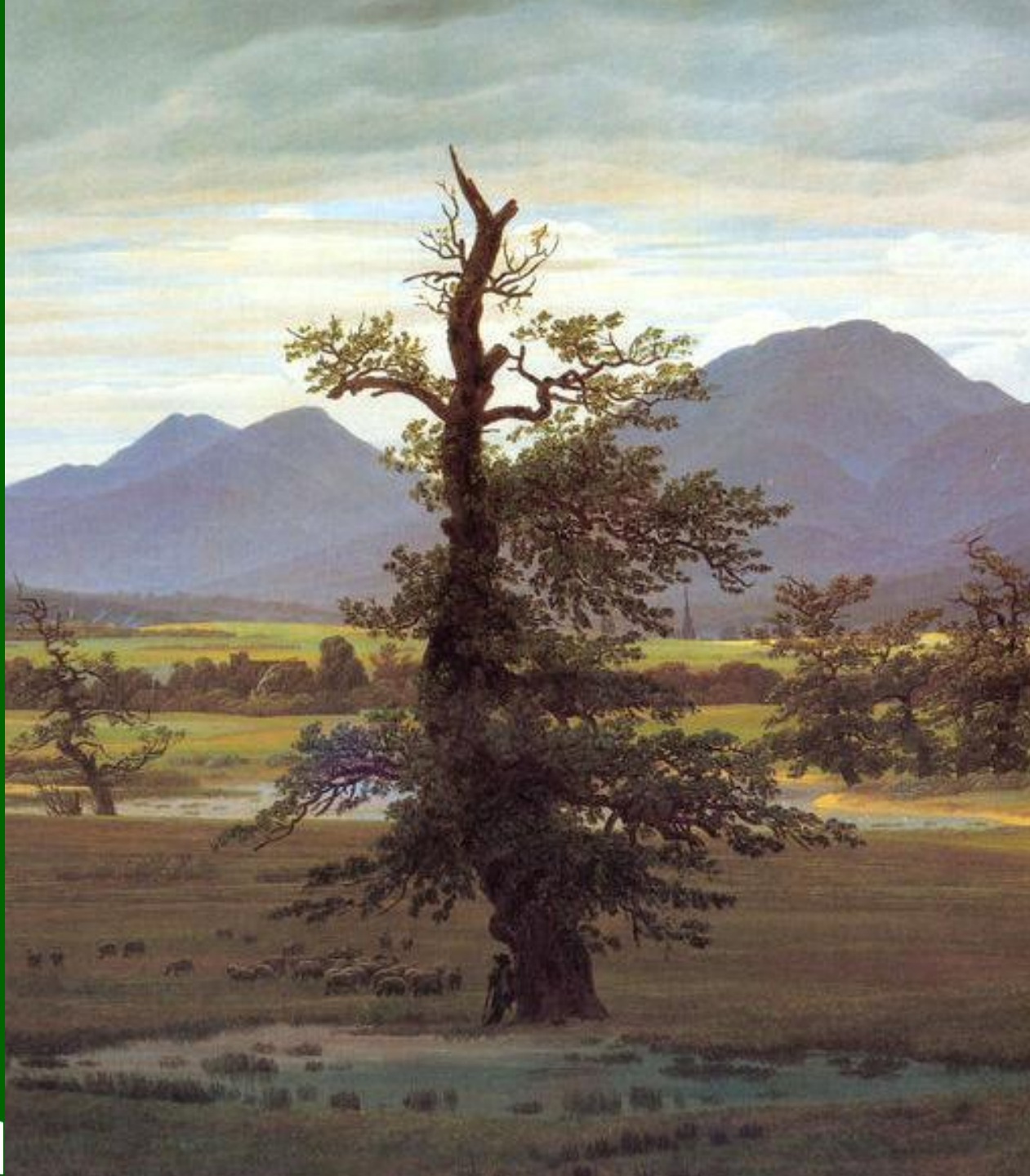
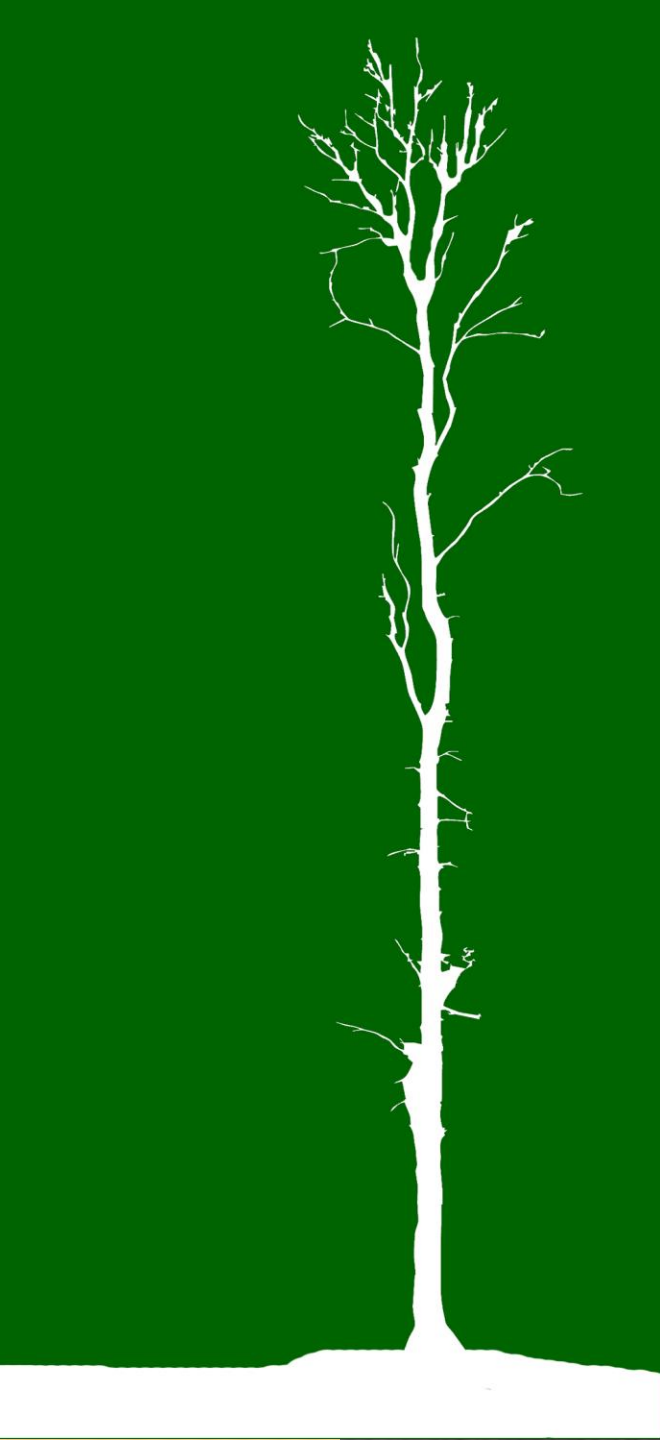

■ Unstructured, closed ▨ Well structured, closed ▩ Well structured, semi-open □ Open woodland ▤ Clearing

Řešení – výstavky?

ÚBYTEK STARÝCH STROMŮ

Řídký les

x

zapojený porost

Nízké, tlusté stromy

vysoké, hubené

Umírají dlouho - KONTINUITA

umírají rychle

VOLNĚ ROSTLÉ stromy jsou klíčové ALE v hustém lese bez šance!

Jak starý lesní strom má ještě šanci?

Výchova (prosvětlit okolí), výběr z okrajů

The Arthur Clough Oak

Ale nepodceňujme stromy !
Vždy je lépe nechat alespoň něco

1910

1920

1950

1981

2009

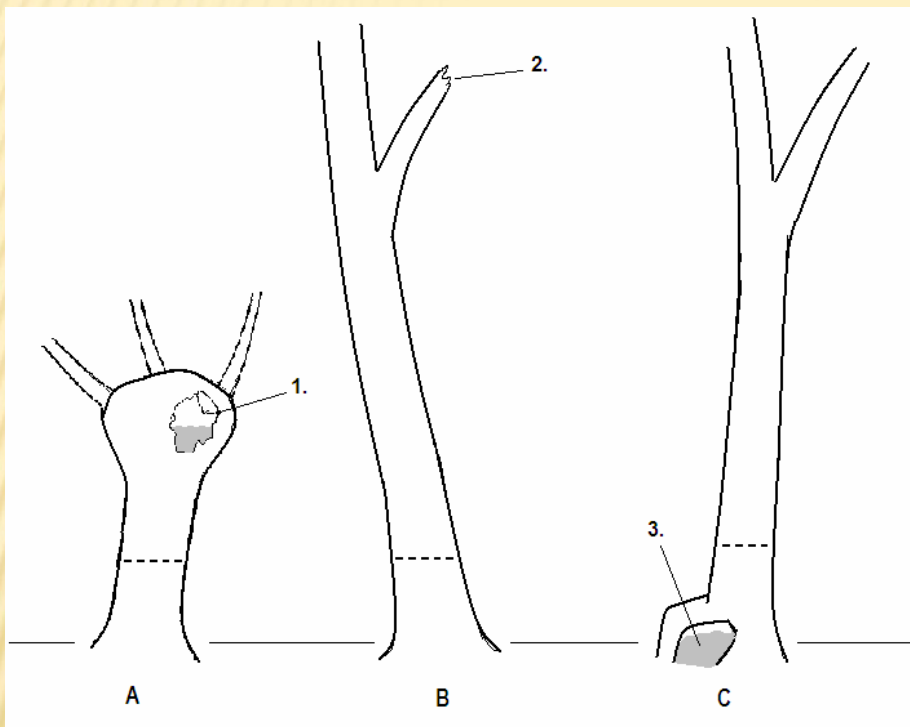
Oxford Preservation Trust

Luhy kolem Dyje a Moravy

NPR Křivé jezero – obnoven ořez vrb, proředěny některé porosty na nelesní půdě
– první náznaky obratu?

AKTIVNÍ MANAGEMENT

A – ořezávaný strom

B – neořezávaný strom

C – pařezený strom

(C) Pavel Šebek

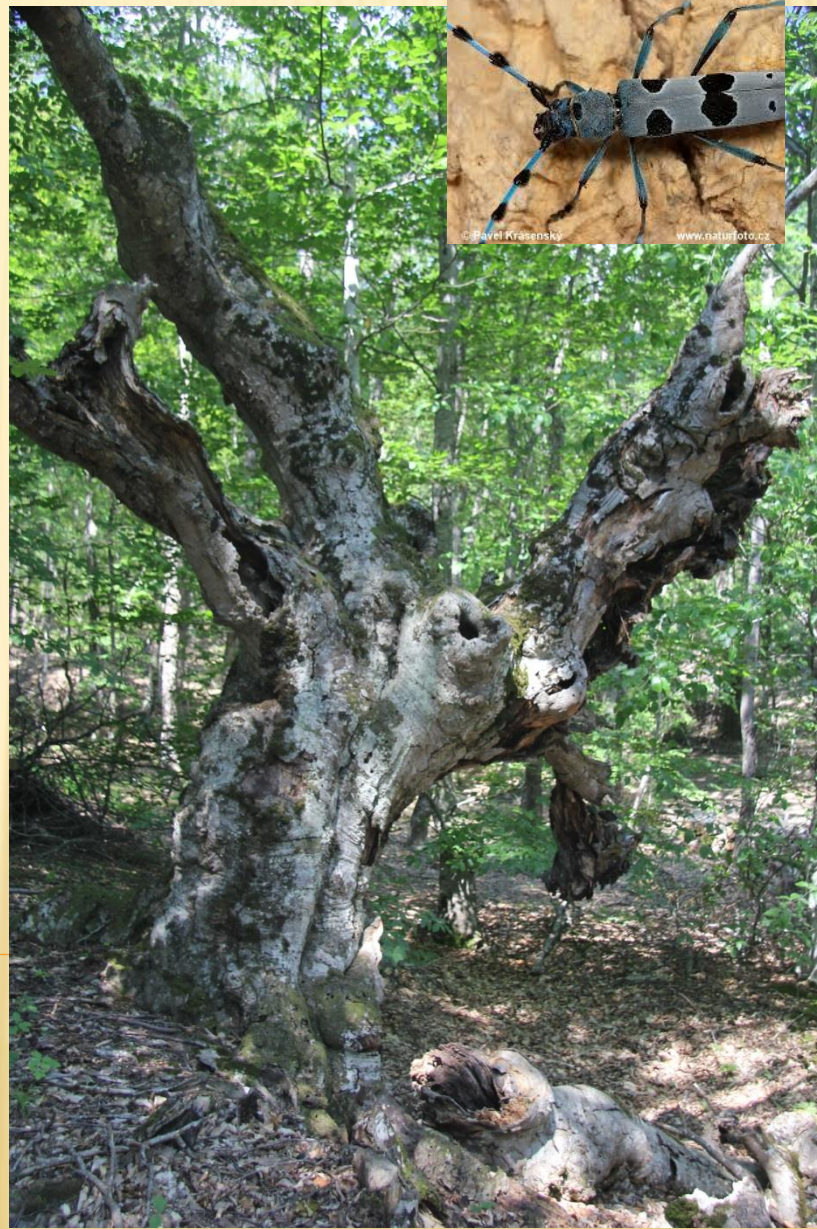
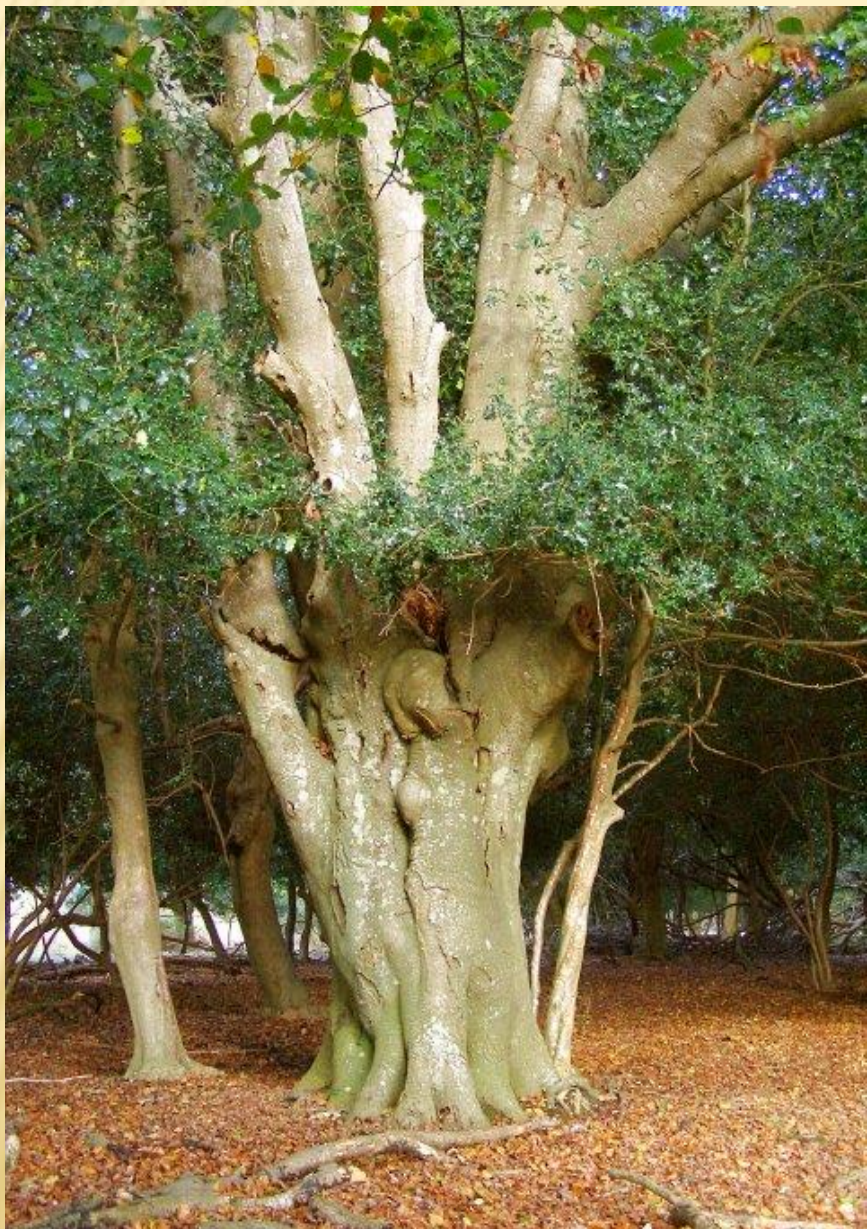

Ořezávané stromy
nemusí být staré
ALE velmi často
ořezávané

AKTIVNÍ MANAGEMENT

AKTIVNÍ MANAGEMENT

OPEN ACCESS Freely available online

Is Active Management the Key to the Conservation of Saproxylic Biodiversity? Pollarding Promotes the Formation of Tree Hollows

Pavel Sebek^{1,2*}, Jan Altman^{2,3}, Michal Platek^{1,2}, Lukas Cizek^{1,2}

¹ Institute of Entomology, Biology Centre of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Ceske Budejovice, Czech Republic, ² Faculty of Science, University of South Bohemia, Ceske Budejovice, Czech Republic, ³ Institute of Botany of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Pruhonice, Czech Republic

Land use/land cover in 1938

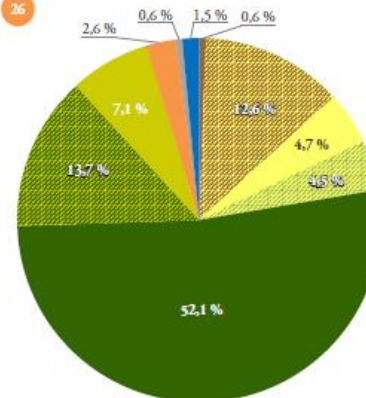

Landscape indexes

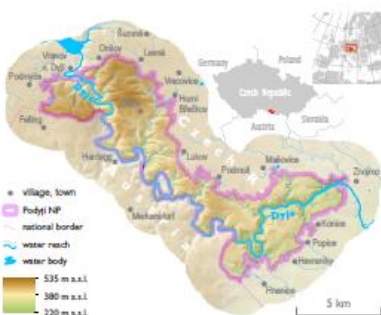
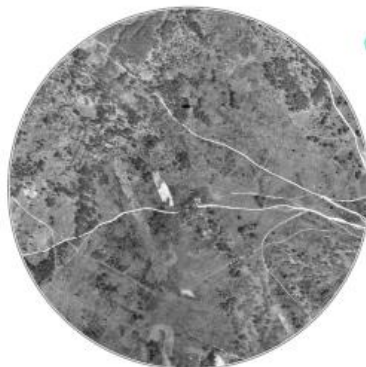
NP	ED	TECI	SIDI	CONTAG	IJI	PROX
1416	157	32.8	0.69	67.9	57.1	69145

NP Number of Patches ED Edge Density (m/ha) TECI Total Edge Contrast Index (%) SIDI Simpson's diversity index (1-1) CONTAG Contagion Index (%) IJI Inter-patch and juxtaposition index (%) PROX Proximity index

● landscape ● closed forest ● open woodlands ● clearcuts

- Built-up areas
- Gardens
- Transport infrastructure
- Arable land
- Orchard and vineyards
- Agricultural mosaic
- Grasslands
- Grasslands with scattered trees and shrubs
- Closed forests
- Semi-open woodlands
- Open woodlands
- Clear-cuts with retention trees
- Clear-cuts
- Linear vegetation
- Non-vegetated rocks
- Wetlands
- Water body
- Water reach

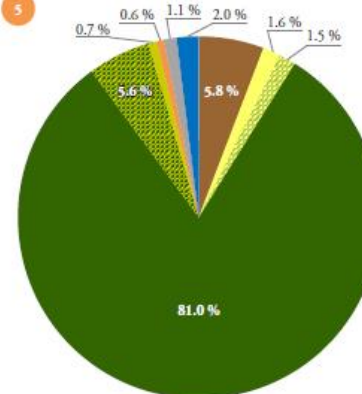

Land use/land cover in 2014

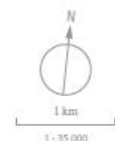
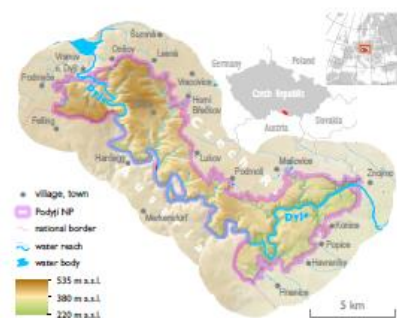
Landscape indexes

NP	ED	TECI	SIDI	CONTAG	IJI	PROX
880	84	23.2	0.34	83.4	45.3	90659
NP Number of Patches						ED Edge Density [m/ha]
TECI Total Edge Contrast Index [%]						SIDI Simpson's diversity index [0-1]
CONTAG Contagion Index [%]						IJI Interpenetration and juxtaposition index [%]
PROX Proximity index						

Legend: Landscape closed forest open woodlands clearcuts

- Built-up areas
- Gardens
- Transport infrastructure
- Arable land
- Orchard and vineyards
- Agricultural mosaic
- Grasslands
- Grasslands with scattered trees and shrubs
- Closed forests
- Semi-open woodlands
- Open woodlands
- Clear-cuts with retention trees
- Clear-cuts
- Linear vegetation
- Non-vegetated rocks
- Wetlands
- Water body
- Water reach

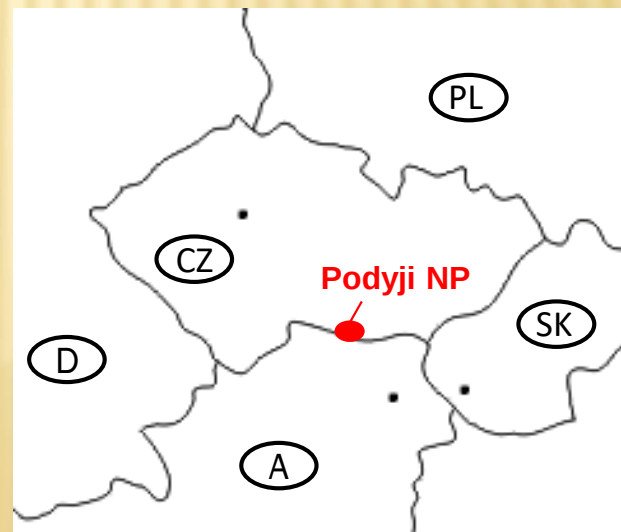

Národní park Podyjí

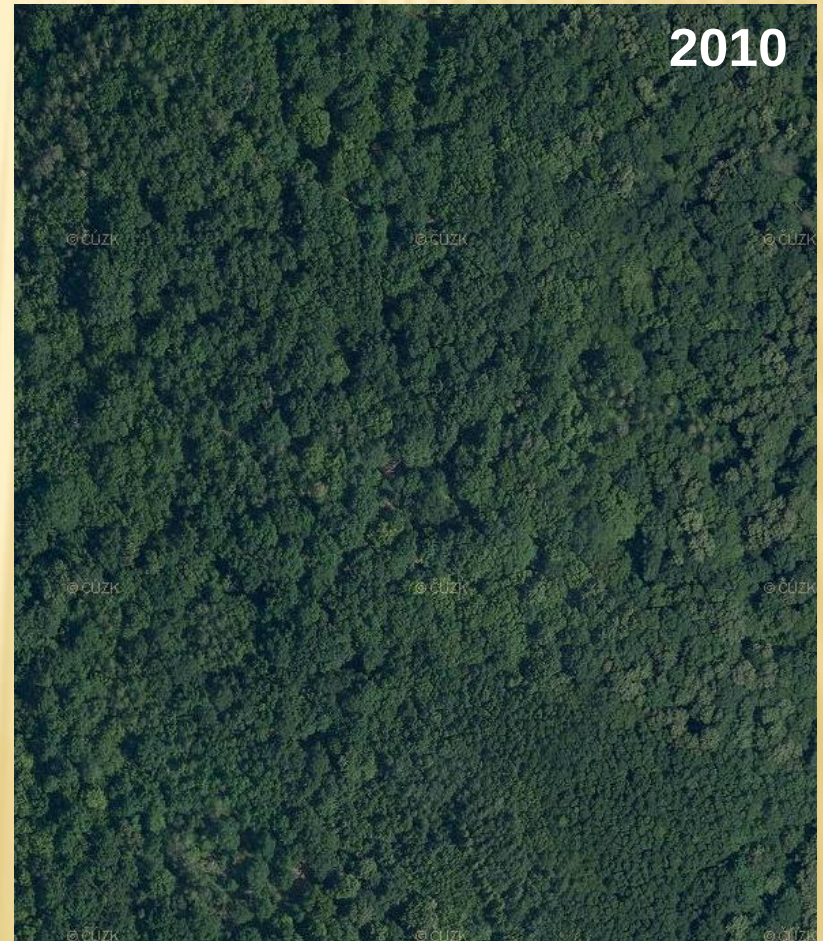
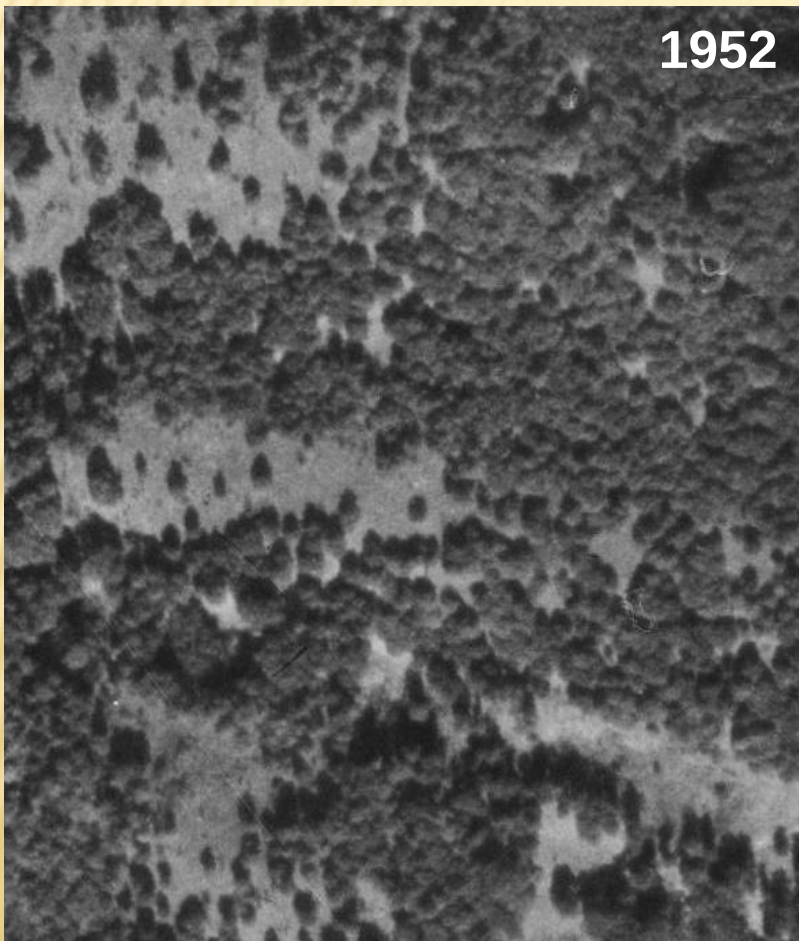
jižní Morava

**Chráněná oblast (63 km²)
doubrav v údolí řeky Dyje**

Změna ve struktuře lesů

Lesy v NP Podyjí

Národní park Podyjí

Minulost

Tradiční praktiky
hospodaření
udržovaly
otevřenou
strukturu lesa

- lesní pastva
- pařezení

Po 2. sv. v.
postupné zarůstání

Specialisté otevřených lesů

jasoň dymnivkový
Parnassius mnemosyne

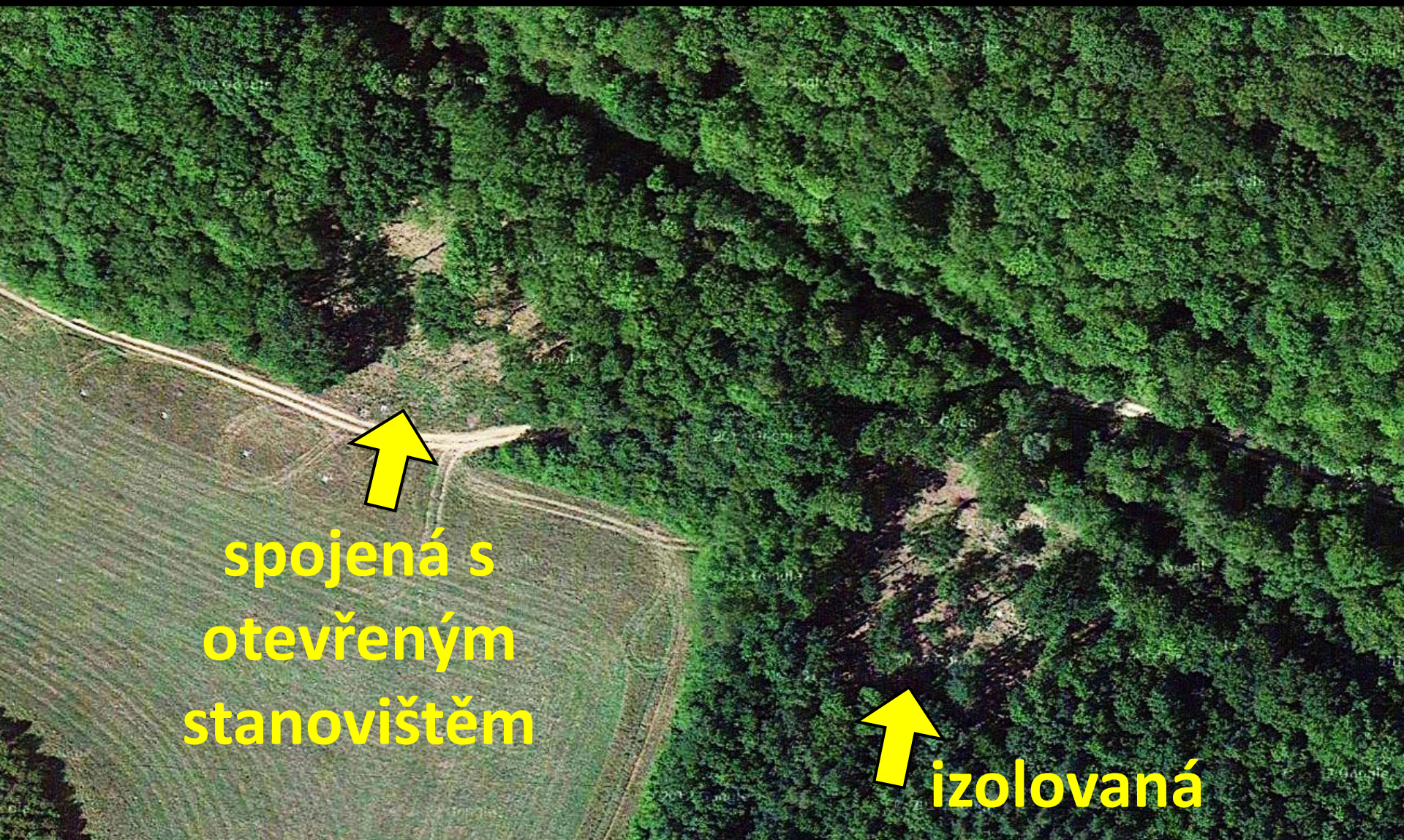

užovka stromová
Zamenis longissimus

tesařík obrovský
Cerambyx cerdo

6 x 2 experimentální paseky (každá 0.16 ha)

spojená s
otevřeným
stanovištěm

izolovaná

**Paseka spojená s
nivní loukou**

6 x 4 kontrolní stanoviště

otevřený les
(lesostep)

hustý les

okraj lesa

louka

hustý les

otevřený les (lesostep)

**okraj lesa a
louka**

Studie

Porovnání biodiverzity mezi pasekami a kontrolními stanovišti

Studované skupiny

- denní motýli
- noční motýli
- saproxyličtí brouci
- epigeičtí brouci
- plazi
- ptáci
- pavouci
- rostliny

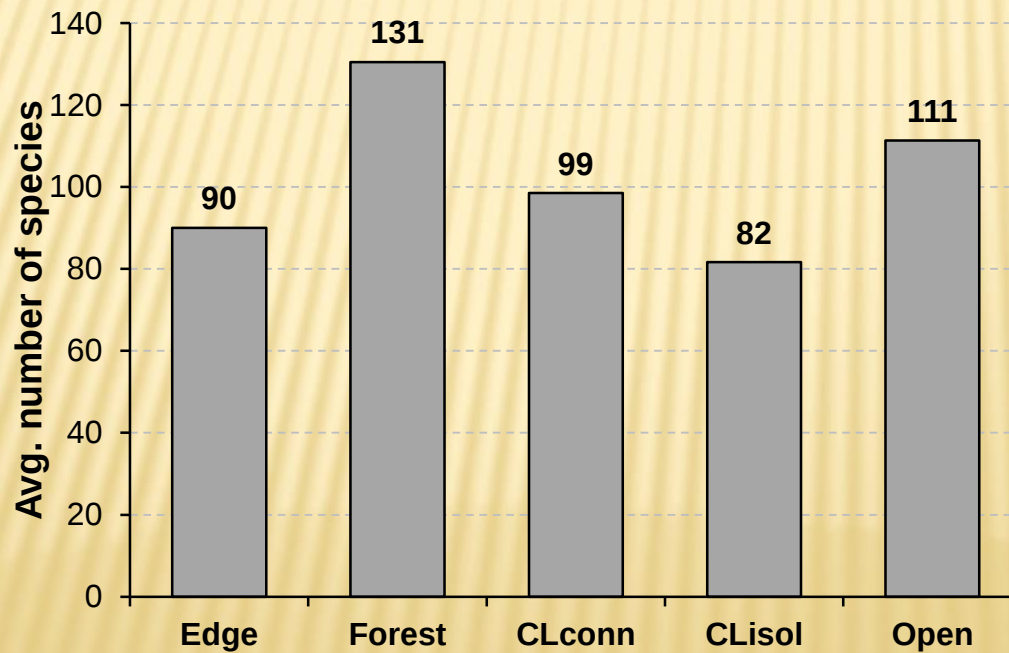
Studovaná stanoviště

1. paseka spojená s loukou
2. paseka izolovaná v lese
3. hustý les
4. otevřený les (lesostep)
5. okraj lesa
6. louka

Noční motýli

Metoda: světelné UV lapače
(5x za sezonu)

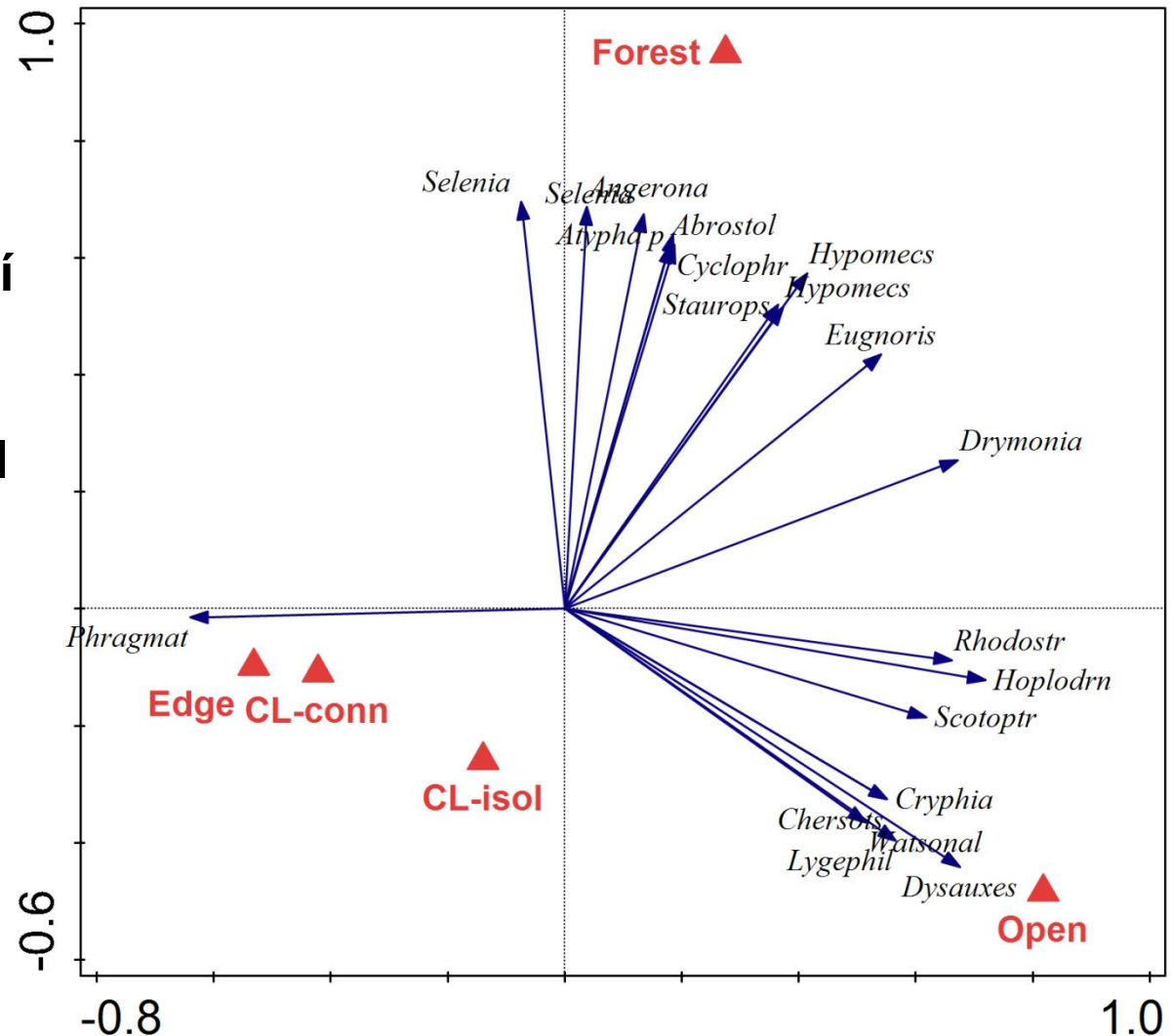
403 druhů

Noční motýli

RDA ukazuje
rozdílné složení
společenstev

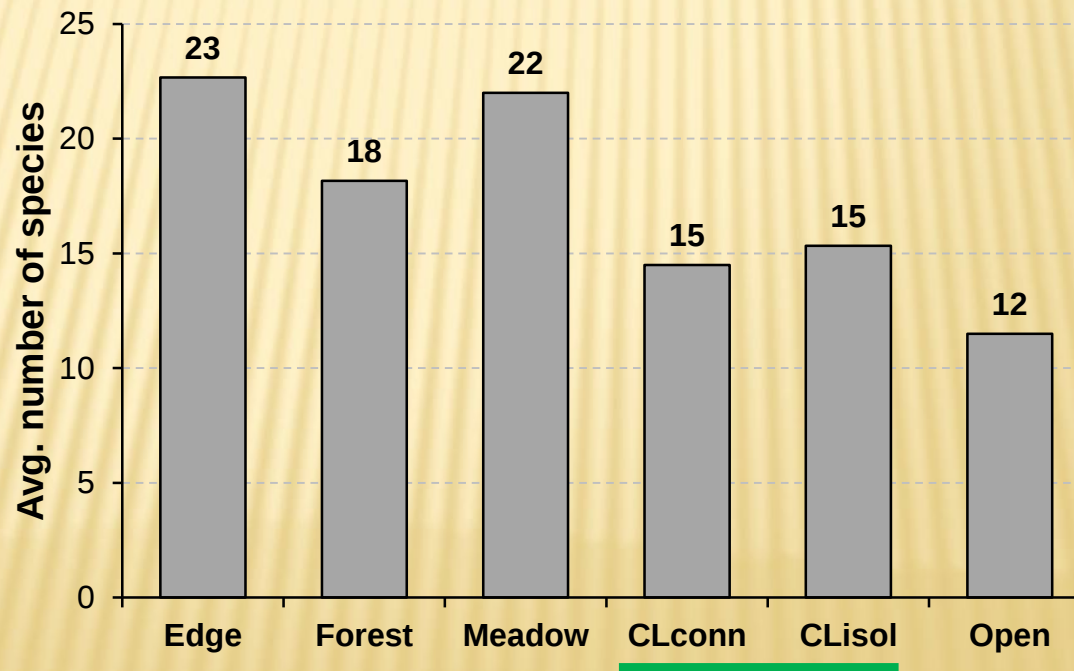
Hustý les hostil
pouze běžné
druhy

Epigeičtí brouci

Metoda: 5 padacích pastí na plochu
(květen-červenec)

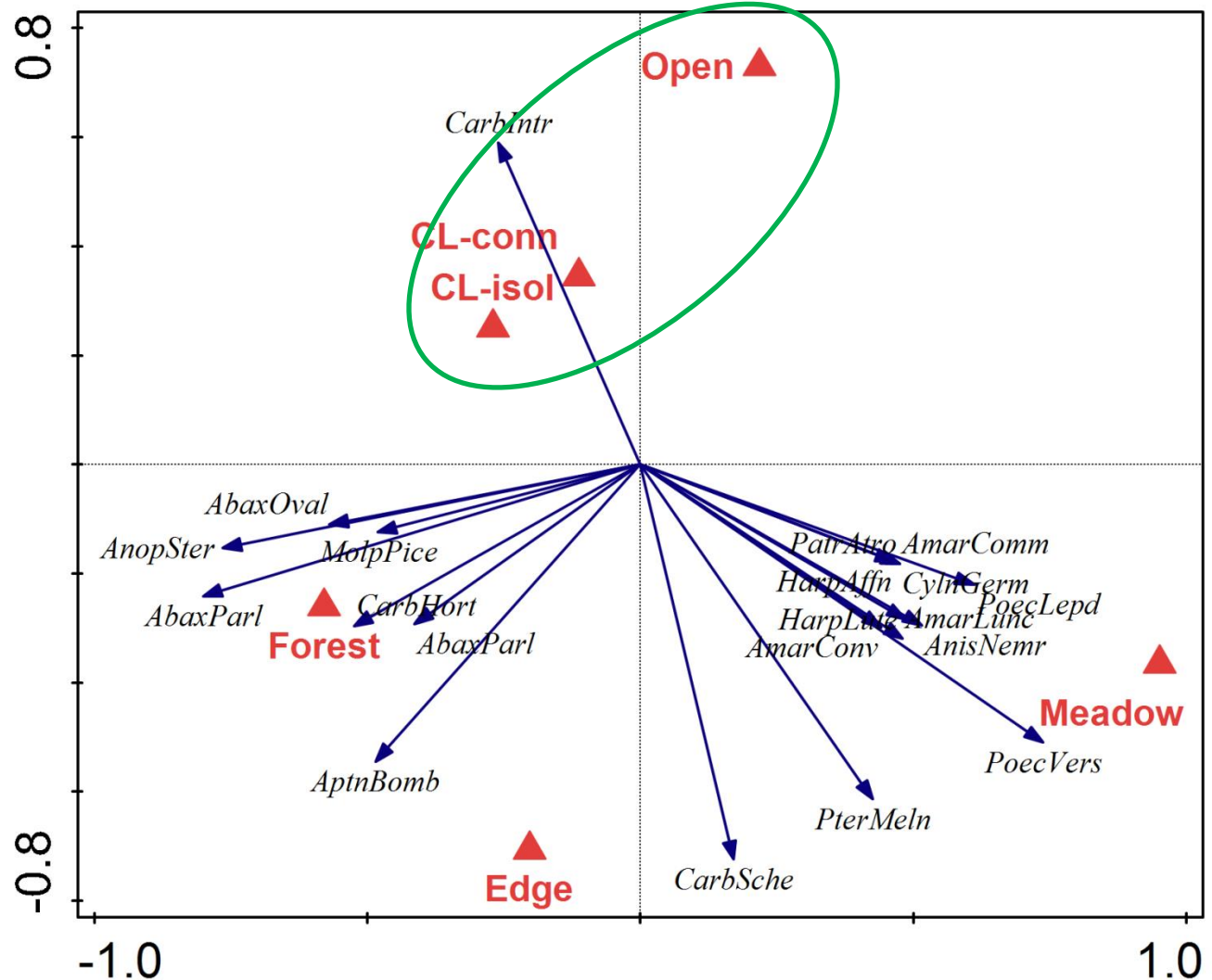
115 druhů
(2 červený seznam)

Epigeičtí brouci

RDA analýza

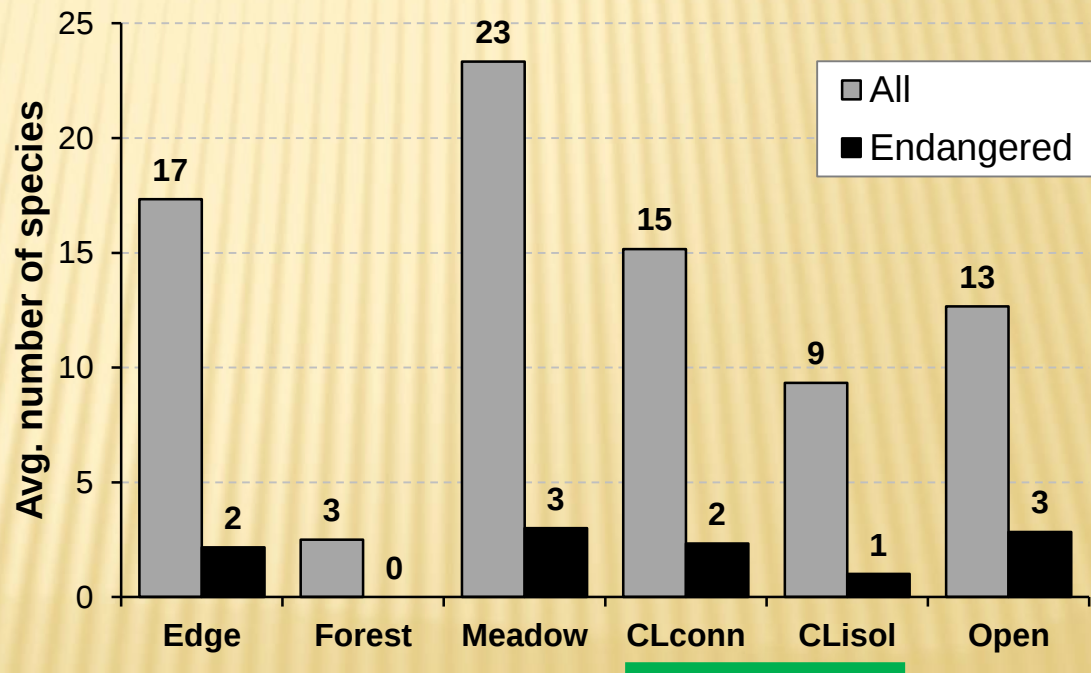
Druhové
složení pasek
bylo podobné
složení
otevřeného
lesa

Denní motýli

Metoda: transekty 7 min. na plochu (5x za sezonu)

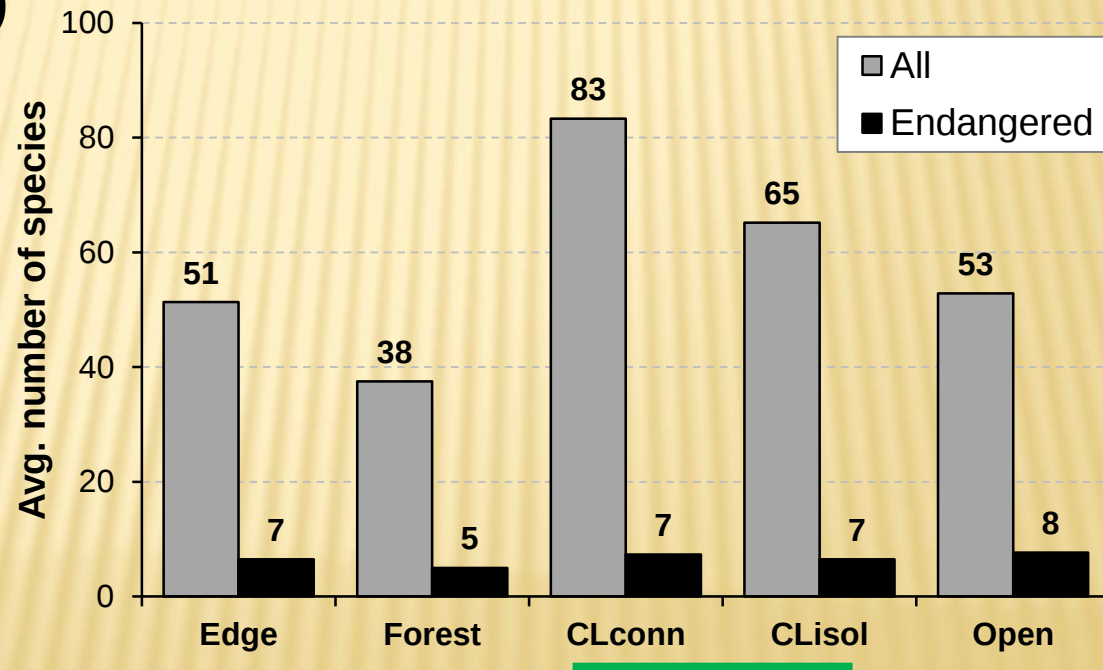
60 druhů
(13 červ. seznam)

Saproxyliční brouci

Metoda: 2 nárazové pasti na plochu
(květen-červenec)

460 druhů
(77 červ. seznam)

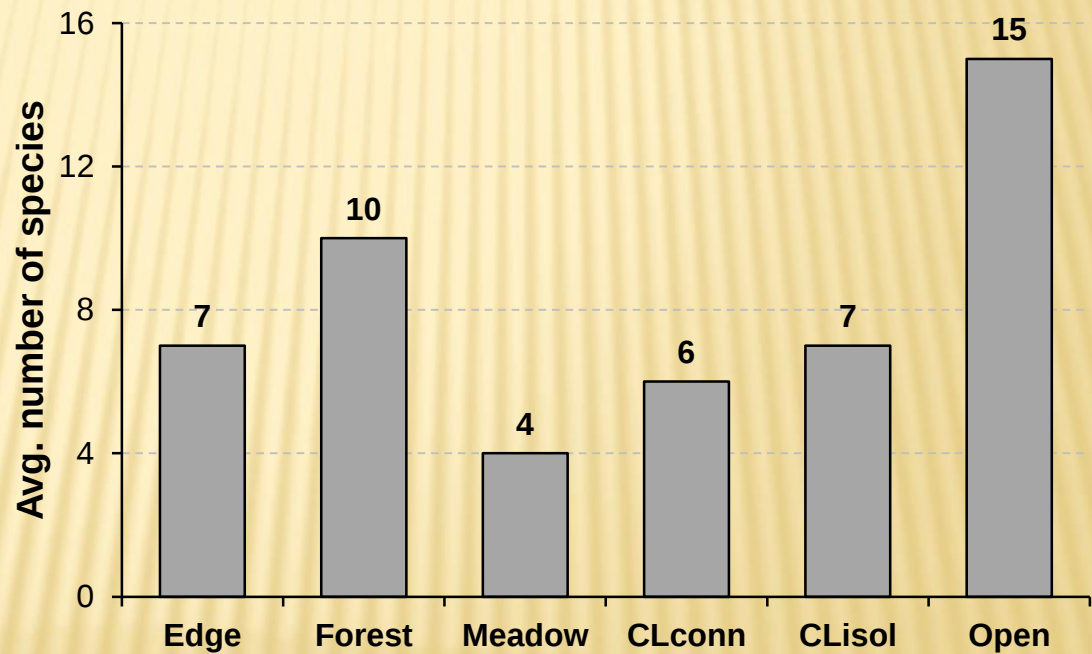

Ptáci

Metoda: přímé a akustické pozorování

49 druhů

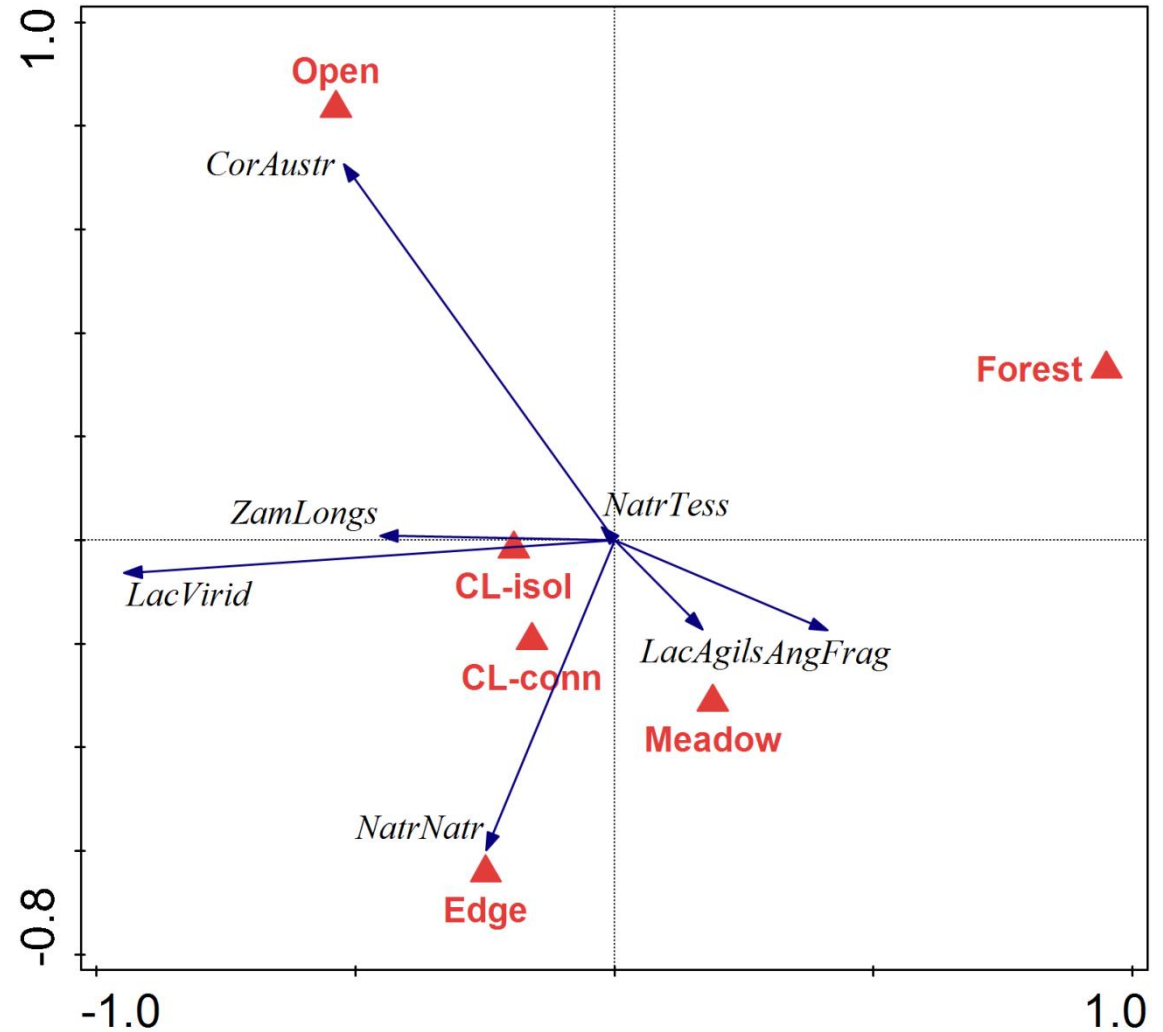
Paseky byly příliš malé, aby je ptáci považovali za speciální typ stanoviště

Plazi

Metoda: transekty a
umělé úkryty

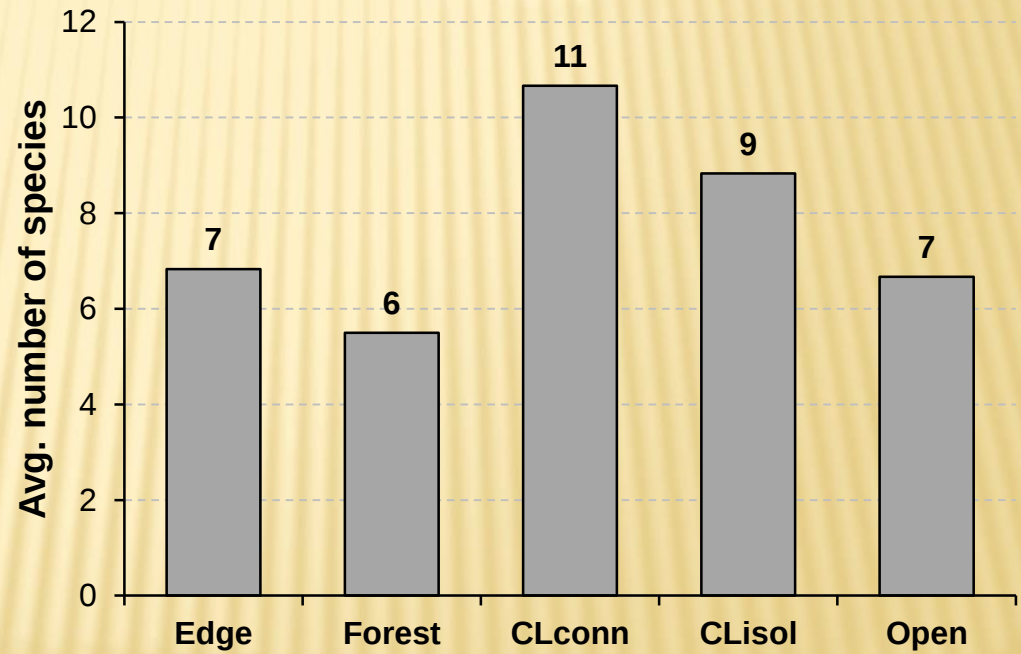
7 druhů

Pavouci

Metoda: nárazové pasti

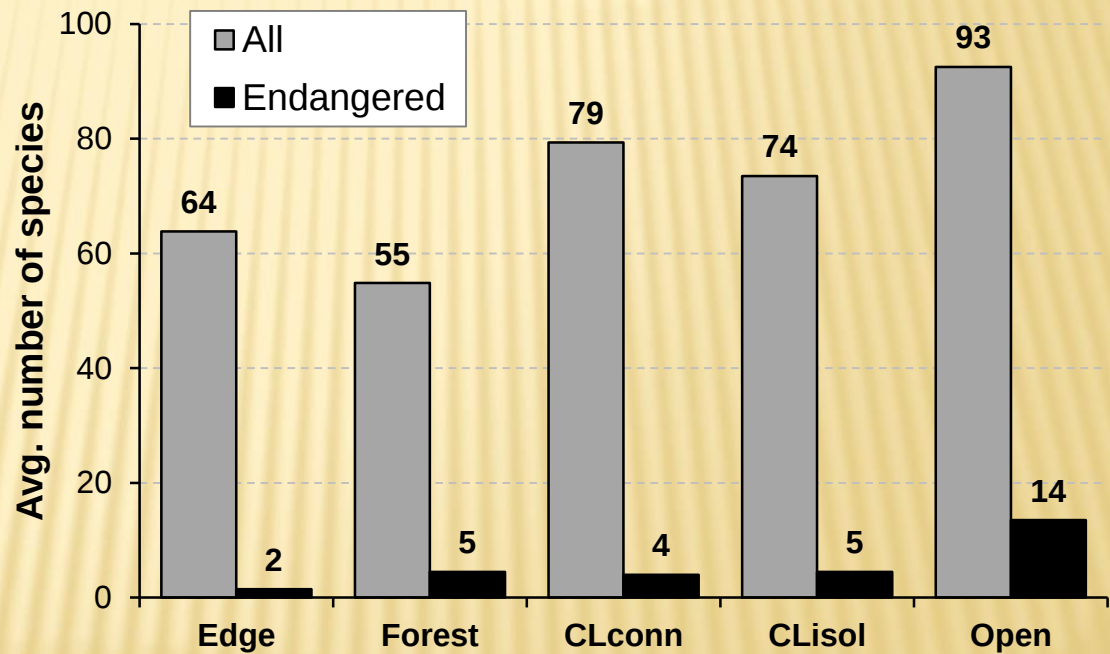
61 druhů

Vyšší rostliny

Metoda: součet druhů na plochách

480 druhů
(50 ohrožených)

Specialisté otevřených lesů

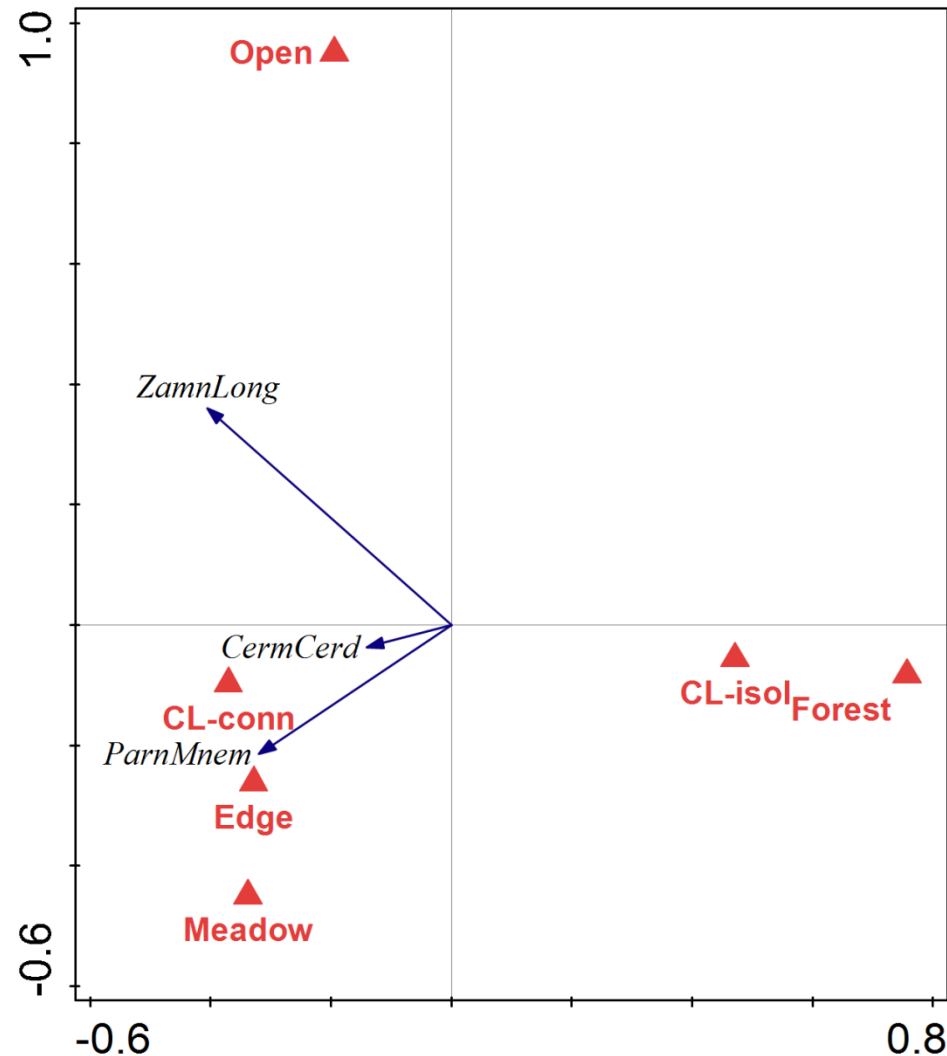
užovka stromová

tesařík obrovský

jasoň dymnivkový

Závěry

Kácení (přiměřené!) v první zóně NP pomáhá chráněným druhům, včetně těch „emblematických“.

Paseky měly pozitivní vliv na diverzitu a početnost u většiny modelových skupin.

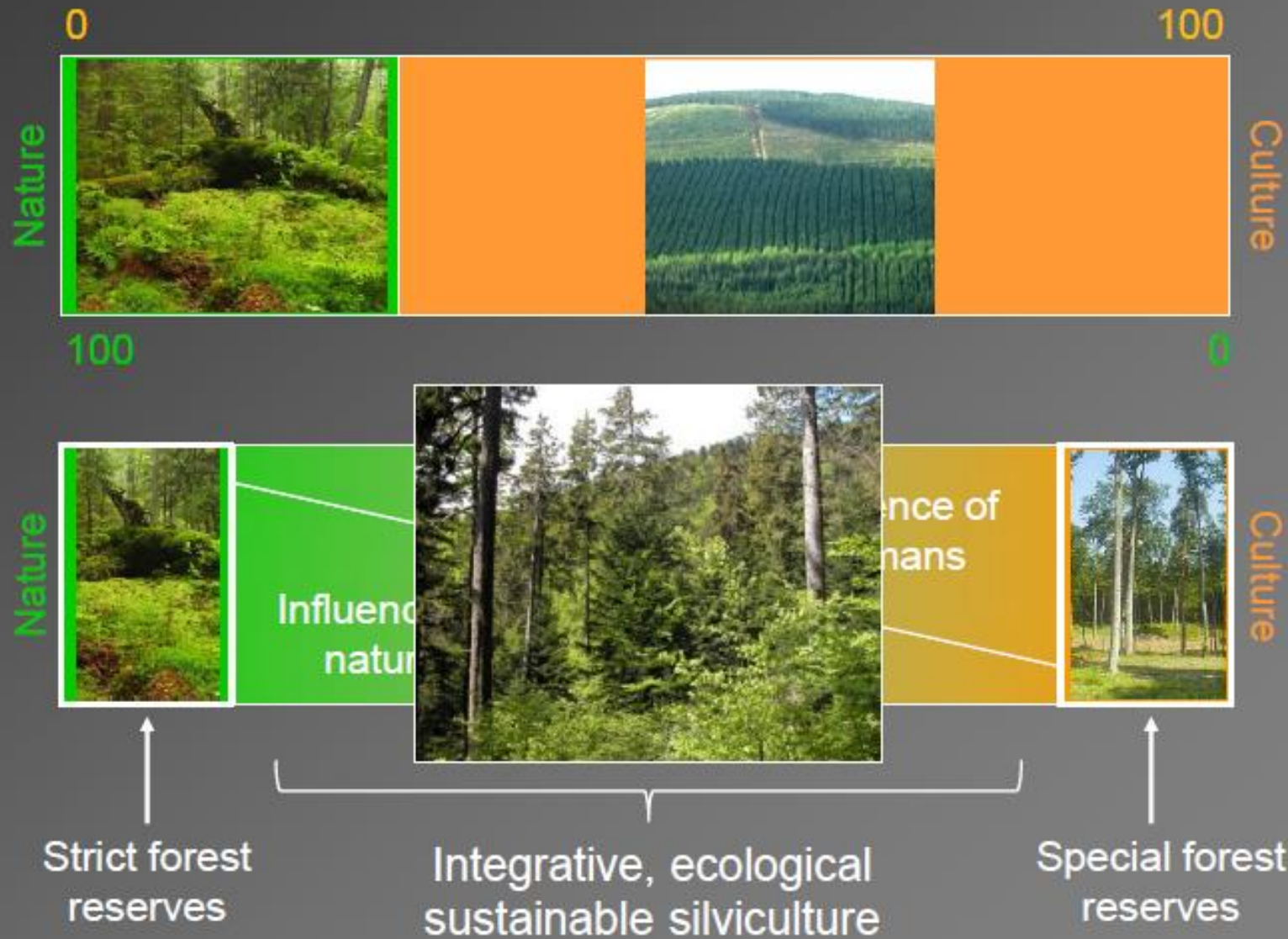
“Přirozené“ díry v zápoji, např. po pádu 1-5 stromů, nemusí být některými druhy vůbec zpozorovány.

Spojení pasek s otevřenými stanovišti je stěžejní.

Segregative vs integrative concepts

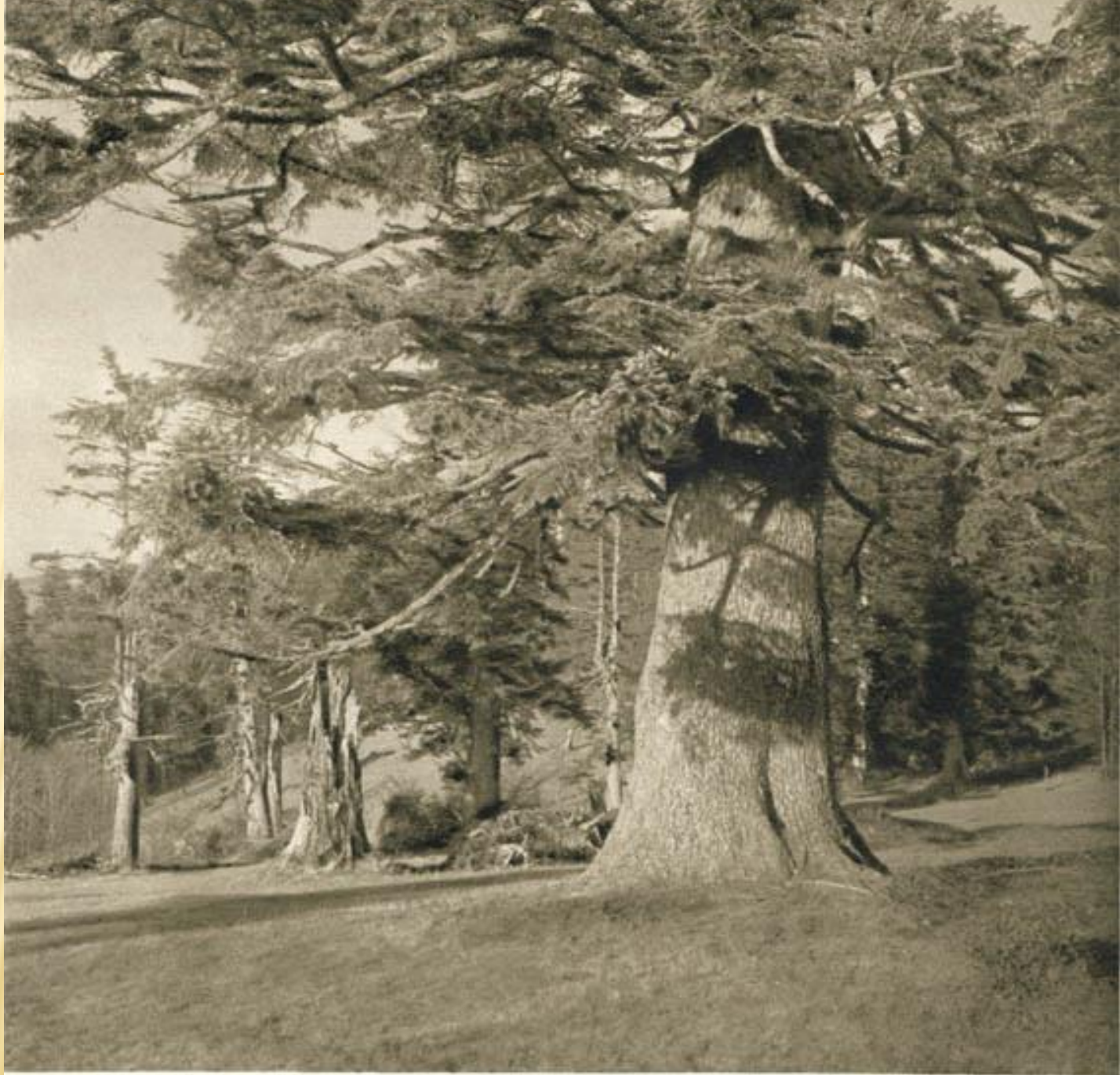
(land sparing vs land sharing)

Open woodlands not only in lowlands!!!

MIONŠÍ (BESKYDY)
ASI 30. LETA 20. ST

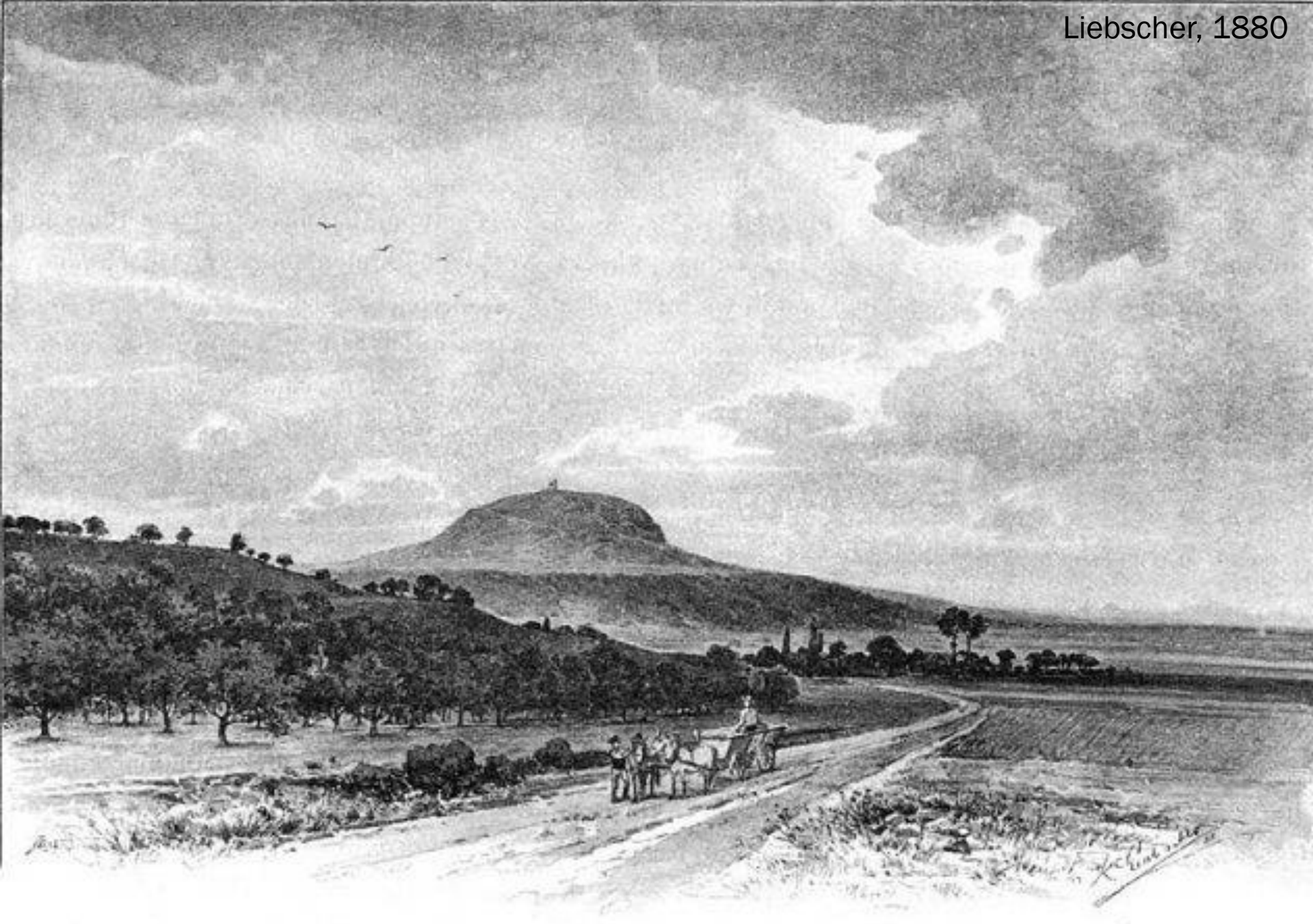

Jedle, nejkrásnější strom pralesa. Do jaké nádhery a košaté mohutnosti se rozroste na jeho okraji! (Beskydy)

MIONŠÍ (BESKYDY) ASI 30. LETA 20. ST

Kulaté kleny, podobné platanům, vyppjaté a vznošené, vnášejí do severické krásy pralesa veselý jižní prvek. (Beskydy)

Říp. Pohled z východní strany.

Mařák, 1881

LITOMĚŘICE 1856 FRIEDRICH WACHSMANN

Adolf Chwala: Česká krajina (1865—70)

Adolf Chwala, Lesnatá říční krajina se sběračkou bylin (1900)

BUBÁK, ALOIS - LESNÍ CESTA

ALOIS BUBÁK 1854 NUDVOJOVICE U TURNOVA

Caspar David Friedrich: Česká krajina s Milešovkou

